

TÜRK FOLKLO ARASTIRMALARI

AĞUSTOS 1972

İÇİNDEKİLER :

- Folklor ve Erotizm Süleyman ARISOY
 Anadolu Yaşamında Şamanizm Kalıntıları Ergün SARI
 Folklor Ürünleri Derleyicisi Yetiştirme Kursu T.F.A.
 İstanbul Bölgesi 5. İlkokullararası Halk Oyunları Şenliği Çora HİNÇER
 Bektâşilerde Sofra Âdâbı (II) Doç. Dr. Bedri NOYAN
 Er Mektupları Bora HİNÇER
 Edirne Gelenek ve Göreneklerinden Örnekler (8) İ. Hakkı SOYYANMAZ
 Bel. Konservatuvarı Halk Musikisi Bölümü Yıllık Konseri M. CUMHUR
 Kanada Ontorio Tekstil Müzesi Asistanı Dr. V. Gervers Keçe Yapımını İncelemek Üzere Yurdumuza Geldi — Paris'te "Galata Köprüsünden" Adlı Türk Sanatları Sergisi Açıldı — Fikret Türkmen Doktorasını "Âşık Garip" Üzerine Verdi — ODTÜ'de Yunus Emre Gecesi Düzenlendi — Âşık Beyhan'yi Anma Gecesi Yapıldı — Mut Elsanatları Sergisi İhsan HİNÇER
 Tire'de Debbâğlık (Tabaklık) Gündüz ARTAN
 Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler (I) Doğan KAYA
 Yıldızeli'nde Kiremit ve Topal Kız Oyunları H. Avni YÜKSEL
 Saz Şairi Emsali İbrahim ASLANOĞLU
 Masal : Vermeyince Mabut, Neylesin Mahmut Hayri ÖZEL

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 277

KURUŞ: 250

yalnız
değilsiniz

TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ ÇEKLERİ

DAİMA YANINIZDADIR

SUBELERİMİZ SİZİ BEKLİYOR

**TÜRK
TİCARET
BANKASI**

23 Kasım 1977

Devlet Nüshası

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

AĞUSTOS 1972

İÇİNDEKİLER :

Folklor ve Erotizm	Süleyman ARISOY
Anadolu Yaşamında Şamanizm Kalıntıları	Ergün SARI
Folklor Ürünleri Derleyicisi Yetiştirme Kursu	T.F.A.
İstanbul Bölgesi 5. İllkokullararası Halk Oyunları Şenliği	Çora HİNÇER
Bektâşilerde Sofra Âdâbı (II)	Doğ. Dr. Bedri NOYAN
Er Mektupları	Bora HİNÇER
Edirne Gelenek ve Göreneklerinden Örnekler (8)	İ. Hakkı SOYYANMAZ
Eel. Konservatuvarı Halk Musikisi Bölümü Yıllık Konseri	M. CUMHUR
Kanada Ontario Tekstil Müzesi Asistanı Dr. V. Gervers Keçe Yapımını İncelemek Üzere Yurdumuza Geldi — Paris'te "Galata Köprüsünden" Adlı Türk Sanatları Sergisi Açıldı — Fikret Türkmen Doktorasını "Aşık Garip" Üzerine Verdi — ODTÜ'de Yunus Emre Gecesi Düzenlendi — Aşık Beyhan'ı Anma Gecesi Yapıldı — Mut Elsanatları Sergisi	İhsan HİNÇER
Tire'de Debbağlık (Tabaklık)	Gündüz ARTAN
Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler (I)	Doğan KAYA
Yıldızeli'de Kiremit ve Topal Kız Oyunları	H. Avni YÜKSEL
Saz Şairi Emsali	İbrahim ASLANOĞLU
Masal : Vermeyince Mabut, Neylesin Mahmut	Hayri ÖZEL

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 277

KURUŞ: 250

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

1868 - 1972

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

**EMNİYET
SANDIĞI**

**ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
ZENGİN İKRİMİYE
SOSYAL HİZMET**

(Folklor : 79)

(Baskın : 60751)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 277

AĞUSTOS 1972

YIL : 24 — CİLT : 14

Folklor ve Erotizm

Yazan : Süleyman ARISOY

Folklor Tarihinin temeli, insanlık tarihinin temeli ile paralel atılmış ve çağımıza kadar süre gelmiştir. Etnologların bu konuda yaptığı araştırmalar bunu kanıtlamaktadır.

Folklorun uygarlık tarihindeki bu önemli yeri, onun insan, toplum yani halkla ilişkili olmasından doğmaktadır.

İnanış, gelenekler, töreler, davranışlar, düşünceler ve toplumsal uyumlar, folklorun kendisini sınırlayan, belirleyen, değerlendiren kural ve kuramlar olmaktadır.

Folklor ve özellikle Etnolojide insanın üç aşama devri olan doğum, evlenme ve ölüm (1) de özellikle ilk ikisinde üreme ve cinsellik önde gelen aşamadır.

İlkel ve gelişmemiş ortamlarda gelenekler büyük etki göstermektedir. Geleneksel yaşantıyı düzenliyerek sürdüren ve toplumun öz ve biçimini, davranışlarını âdet, inanç, töresel olarak biçimlendiren oluşumların başında üreme, cinsellik gelmektedir.

Ancak burada folklorla psikolojinin de çok sıkı ilişkisi olduğu görülmektedir. Sigmund Freud ortaya attığı psikanaliz teorisini ile folklorun bazı kaynaklarını da açıklığa kavuşturmuştur.

Araştırmalar sonucu, mitlerde, masallarda, peri hikâyelerinde ve genel olarak folklorlarda, psikonevrozlar ve rüyalarda görülen devamlı isteklerin dile geldiği ve bu toplum ürünlerinde rüya ile psikonevrozlarda görülen bastırma (Repression) ve bozma mekanizmasının yürürlükte olduğu

açıklanmıştır. Uygarlık geliştikçe ve toplumsal sansür arttıkça, bu mekanizmanın daha incelikli yetkin bir hale geldiği görülmektedir (2).

Geçmiş tarihi çağlarda ve çağımızın çeşitli uluslarına ait folklorunda cinsellikle, estetik ve sanat arasında geniş, derin ilişkiler kurulmuş bu konudaki anlamlar, değerlendirmelerde çağlar boyunca değişimler göstermiştir. Çünkü, insan varlığının bir başkasını çekmesi gizli bir takım estetik kurallarına davranışlarına bağlı kalmıştır. Bunu Richard Lewinshon'un araştırmalarından, eserlerinden geniş çapta izlemekteyiz. Cinsi âdetler folklorundaki bu araştırmaların sağladığı buluntular çok eski ve zengindir (3).

Buradaki amacımız, cinsi âdetler folklorunda bizim için farklı ve ilginç görülen iki ayrı ülkenin yani Hindistan ve Japonya'daki bugünkü ve tarihi davranışları örnek alarak kısaca inceliyerek cinselliğin folklor ve turizmdeki önemini ortaya koymak sureti ile konuyu açıklığa çıkarmaktır.

Çağımızın sosyal ve ekonomik yönden dev aşamalar yapmış olan uygar ülkelerden biri olan Japonya'da ve uzak doğuda bu gün hâlâ "Phallic festival" ler düzenlenmektedir. Phallicizm daima doğunun din sel önemli bir konusu ve parçası olmuştur. Japonya'nın Tokyo yakınında (Inuyama'da) bereket tanrısı yerlilerce kutlanmaktadır. Bereket tanrısı hâlâ primatif görünümlü ve gelenekleri ve erkek, dişilik or-

FILIZ FILIZ FILIZ FILIZ FILIZ FILIZ

Filiz

ÇAYI

USTUN VASELİ ÇAYLARIN HARMANILERE MAZIRLANMIŞTIR

YEREL ÜRETİM

(Basım : 60954 — 83)

ANADOLU BANKASI

SİZİN ESİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 84)

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi :
80.000.000.— Lira

Yurt içinde 180 Şube

★

TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYEDE
VE FENERBAHÇEDE TAM KONFORLU
APARTMAN DAİRELERİ VE ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ

GARANTİ BANKASI

(Folklor : 80)

Siddetli baş ağrılarına karşı

OPON KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancularında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Alan : — 85)

ganları ile temsil edilir. Bu festivalin 900 yıllık bir geçmişi vardır. Her yıl dişilik ürreme organı şeklini almış bir kayalık röliefi önünde ilkbaharda düzenlenerek kutlanır. Bu kayalık 1260 yılından beri Bereket Tanrısı olarak tanrılaştırılmıştır. Halk hâlâ, bu kayalık önünde bereketli ürün ve beraberliğin daha verimli mükemmel olması ile seksüel hastalıklardan korunma dilekleri için dua etmektedir. Bu zürriyet ile hasad arasındaki bağın ilişkisini temsil eden dinsel bir seromonidir. İnsanla doğa arasında olan bereket kültürünün temeli çok eski devirlere dayandığı açıkça görülmektedir.

Tarlalarında çalışan büyük Japon halkı bu amaçla, seromoni ve tapınmasını bu gün de sürdürmektedir. İki komşu kaza arasında iki ayrı seromoni sürdürülür. Inuyama'da dişilik ürreme organını temsil eden sembol omuzlarda taşınarak büyük gösteri şeklinde sokaklarda dolaştırılarak tapınağa getirilir ve halk taktis edilerek tapınağa konmuş olan dişilik ürreme organı önünde dua eder. Hemen yakında ise, 100 feet boyunda tahtadan yapılmış iri bir erkek organı dişilik organı içine yerleştirilmiş olarak bu seromoniyeye katılır.

Bir tapınakta da erotik Phallos şeklinde ve taştan doğal halde yapılmış bir çok semboller vardır. Halk bu seromonilerde çok ciddidir. Ancak yabancı turistler yönünden bu seromoniler manasız olarak nitelendirilir.

Bu koşullar ve ortam içinde yaşayan insanlara göre yaratıcı doğayı ve onun veyetasyonunu temsil eden taştan yapılmış seksüel organ tasarımı konusundaki bu davranışlar, kendilerince onur kazandırmaktadır (4).

Hind folklorunun, sanatının ve hindu felsefesinin büyük özelliği, aşka olağan üstü bir önem vermesidir. Bu önem dinsel anlamı olan çeşitli sanat eserleri yaratmıştır. Hinduizmde, aşkın kutsal sayılmasının nedeni, bu inançta aşkın insanı Tanrıya götüren bir araç olarak görmesinden ileri geliyor. Sevgide birleşenlerin aynı anda Tanrıyla bütünleştiklerini ortaya koymaktadır. Bu Hindu dinsel felsefesinin temelidir.

Bu nedenle, dinsel inanç dolayısıyla, tapınakların duvarlarını bu yaratıcı ve kut-

sal birleşmenin motifleri ile en açık olarak, Tanrıyla bütünleşmesi, örnekleriyle süslemiştir. "Kacuraho" ve "Konarak" adlı tapınakları M.Ö. I. yüzyıl M.S. I, II, III, ve IX, XII. yüzyıllardan kalma çeşitli diğer tapınaklar sanat ve dinsel anlayışın etkili örnekleridir. Hindu tapınağının dış yüzü, aşkın her türlüşünü en açık biçimde gösteren heykeller, oyma ve kabartma relieflerle doludur.

Tarırlara ve Tanrıçalara ait olan bu heykelcikler sonsuz bir aşkın heyecanını yüzyıllardır yansıtmaktadır. Bunlar üstün ve ince bir sanatın ürünü, hatta eşsiz niteliktedir. Bunlar dinsel inançlarla insan sevgisini birleştiren simge bir anlam taşımaktadır. Özetle, Hinduizmde aşk sanat ve din bölünmez bir bütündür.

Bu tapınaklardaki heykeller ve sanat eserleriyle 1794'de İngiliz Kaptan Edward Moore, ve 1817'de James Mill "İngiliz Hindistanının Tarihi" eserinde, ayrıca 1850'de Ferdinand ve Wilton Ward ve sanat yurumcusu Hintli Pandit Nehru eserlerinde ele alarak açıklamalarda bulunmuşlardır. (5).

Erotizim, uzakdoğuda olduğu gibi, yakın doğu, Akdeniz uygarlığındaki eski folklorik oyunlarda, inanç ve halkın çeşitli seromonilerinde de Phallos görülmüştür. Bereketin kutsal simgesi olarak Dionissos ayinlerinde taşınmıştır. Yunan komedyalarında oyun aksesuarı olarak kullanılmıştır. Tiyatro temel ilkelerinde buna rastlamaktaız (6).

Osmanlı Türk folklor halk gölge oyunları olan Karagözde de Phallos'un olduğu ve şehzadelerin sünet düğünü alaylarında taşındığı, tarihi vesika kayıtlarından anlaşılmaktadır (7).

Görülmektedir ki, etnolojinin önemli bir konusu olan folklorlarda erotizim ilk çağlardan ta zamanımıza kadar aynı önemini koruyan bir varlık olarak süregelmektedir.

KAYNAKLAR

- (1) ÖRNEK, S. Veyis — Anadolu Folklorunda Ölümler — Sh. II, A.U.D.T.C. Fak. Ya. 218, Ankara, 1972.
- (2) FREUD, Sigmund — Cinsiyet ve Psikanaliz — Varlık Yayını, No. 992, İstanbul 1963.
- (3) LEWINSHON, Richard — Cinsiyet Adetleri Tarihi — Varlık Yayınları No. 1247, İstanbul, 1966.

İncelemeler :

Anadolu Yaşamında Şamanizm Kalıntıları

Yazan : Ergün SARI

GİRİŞ

Göçebeliliğin belirlediği (ve) totemizm, animizm ve natürizm öğretilerinin birleşimi olan "şamanizm" tüm dinler gibi birtakım, inanç ve pratiklerin oluşturduğu bir bütündür. Temeli insanın doğa karşısındaki güçsüzlüğü olan şamanizm belirli sosyal ve ekonomik olguların yarattığı bir inanış sistemidir. Doğasal pek çok olgunun insanca bir açıklığa sahip olmadığı ve insanın doğa üzerinde etkin olmaktan çok onun etkisi altında bulunduğu dönemlerde bu nesnel gerçekliğin önemi oldukça büyüktür. Çokluk hekimlik ve büyücülük sanatlarının bir ürünü olarak kabul edilen bu din sistemi, büyüün henüz bilime karşı bir duruma düşmediği dönemlerde insanın doğanın çeşitli etkilerinden korunmak, insanda meydana gelen ruhbilimsel ya da bünyesel aksaklıkları gidermek için çeşitli pratiksel ilkeleri içerir. Şamanistik inanca göre her olgunun nedeni doğasal güçlerde simgeleştirilen tanrılar arasındaki mücadelelerdir. İnsanoğlu bu mücadelelerin sonucuna göre şartlanır, bu sonuçlara göre yaşamını sürdürür ya da çeşitli aksaklıklarla karşı karşıya kalır. İnsanoğlunun gerçekleşmiş olan olgular karşısında yapabileceği hemen hemen hiçbir şey yoktur. Olanı kabul etmek zorundadır kişi. İnsanın yapabileceği tek şey, olması olanaksal olan olguları önceden karşılamaktır. Bu zorunluluk şamanizmin temel davranışları olan "falcılık" ve "büyücülük" ün doğuş nedenidir de.

Falcılığın şamanizm içerisindeki yeri oldukça önemlidir. Şamanistik hastalıkları, hastalığa yakalanmazdan önce alınacak tedbirlerle önlemek olanaksal olduğun-

dan, bu hastalıklara neden olacak olguları önceden tesbit bir zorunluluk oluyor. İşte böylesi bir tesbit çabası "falcılık" olarak nitelenebilir. "Büyü" ise falcılıkla tesbit edilen ve yaklaşmakta olan tehlikeyi önlemek için girişilen pratiklerdir. Kısacası büyüyle, falcılığın bir bütün olan şamanizm olayların belirli bir çerçeveye içerisinde ele alınıp açıklandığı ve bunların önüne geçmenin yine bu çerçeveye içerisinde uygulanan birtakım esaslara dayandığı bir inanış biçimidir.

Göçebe Türk kabilelerinin geleneksel yaşayış biçimlerinin belirlediği bu din sisteminin içerdiği esaslar, tarih içerisinde, bu dinin çeşitli dinlerin etkisi altında kalması yüzünden pek çok değişikliğe uğramış, buna karşılık büsbütün yok olmamıştır. Bugün için Anadolu'nun çeşitli yörelerinde rastlanan doğum öncesi ve doğum sonrası inançları, doğumla ilgili hastalıklar ve bunların tedavileri, yağmur duası, gelinin arpalanması, yılın uğurlu gitmesi için yapılan pratikler... vs. hep bu dinin kalıntılarıdır.

Bir yazı dizisi şeklinde incelemeyi sürdürdüğüm doğumla ilgili inanışlar, bugün için şamanizmin halkımızın yaşamında olan etkilerini kolaylıkla izleyebileceğimiz bir alandır. Özellikle doğumla ilgili hastalıklar ve bunların tedavileri (yukarıda belirttiğim gibi) belli bir anlayış içerisinde ele alınıp çözümlenmeye çalışıldıklarından "şamanizmin" tortusundan başka bir şey değildiler.

I — AL BASTI İNANIŞI VE ŞAMANİZM

a) Al bastı nedir ?

Anadolu'da yaygın olan bir inanışa göre bir lohusa bir odada yalnız bırakılır ya da yanına abdestsiz bir kadın gelirse (Burada al basması neden olan nenlerin tümünü sıralayamıyorum. Bunlar aşağıda ayrı bir başlık halinde ele alınacaktır.) cin ve periler ona kötülük yapar, onu çarparlarmış. İşte, lohusalık dönemiyle ilgili olan bu olguya "al bastı" ya da "al basması" denir.

(4) KNAVE, Phallic Festival — Vol 2, no. 5, Page 10, Fontessa Publication Ltd. London, 1970.

(5) CEM, İsmail — Hindistan Gezi Notları — Milliyet 11. 10. 1971 İstanbul.

(6) ARISOY, Süleyman — Tiyatro İlkeleri — Ankara Sanat Dergisi, Y. 6. No. 62, Haziran 1971, Ankara.

(7) KUDRET, Cevdet — Karagöz — Cilt I, Sh. 42, Bilgi Yayınları Ankara 1968.

Al basması (ya da bürümesi) için lohusalık dönemiyle ilgili şamanistik (Neden şamanistik bir hastalık olduğuna aşağıda değineceğim.) bir hastalıktır dedik. Bununla birlikte bu deyim Elbistan tarafında hamile kadınların kâbus görmeleri, boğulacak gibi olmaları (yani lohusalık humması) hali için de kullanılır. Ancak bu deyim bu şekilde, lohusalıkla ilgili bir olguyu adlandırmaktan çok gebelikle ilgili bir olguyu adlandırmakta kullanılması yöresel bir özellik taşıyor ve (genel olarak) Anadolu'da pek yaygın değildir.

İnanışa göre lohusaya al basarsa lohusa ağır hastalanır, çocuğuna al basarsa burunu tutulur nefes alamazmış.

Halk arasında al basması ya da al bürümesi diye nitelendirilen ve lohusanın temiz bakılmamasından ileriye gelen bu hastalık gerek tedavi yöntemi ve gerekse oluş nedenleri açısından şamanistik inanışa yөнelir. Kesin bir irdelemeye geçmeden bu hastalığa yol açan ve *alkarısı* diye adlandırılan varlığın niteliklerine bir göz atalım.

b) Alkarısı nedir ?

Albasmasını yapan perilere alkarısı dendiğini belirtmiştim. Alkarısının niteliklerine gelince Anadolu'da bu konuda ikili bir inanış sürdürülmektedir:

1. Birinci inanışa göre alkarısı denilen peri kadın kıyafetinde bir ucubedir. Elinde bir ciğer vardır. Bu kadın dev kadar büyüktür ve lohusa kadınların ciğerini yer.
2. Bir diğer inanışa göre alkarısı tabanı önde parmakları arkada olan bir yaratıktır. Bu yaratık çoğu kısır ata biner, kısırın saçlarını örermiş, ve lohusanın gözüne acayip varlıklar olarak gözükürmüş.

Bu iki ayrı betimden çıkarabileceğimiz sonuç, alkarısının doğa üstü bir yaratık olduğudur.

c) Al basması ne zaman olur ?

Bu ve bunu izleyecek bölümde sıralanacak olan durumlar al basmasının neden şamanistik bir inanış biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Gerçekten de tüm şamanistik pratiklerle engellenmeye çalışılan hastalıklarda olduğu gibi "al basmasında" da hastalıktan sıyrılmak için belirli bir tedavi yolu yoktur. Anadolu'nun çe-

şitli yörelerinde yapılan derlemeler tüm tedbirlerin lohusanın al basmasına uğramasını engellemek için alındığını ortaya koyuyor. Al basmasının nedenlerinin bilinmesi ve bu hastalığa yakalanmamak için alınan tedbirlerin bir bakıma bu nedenlerin bir panzehiri olması, bu hastalığa yakalanan kişiyi iyileştirmek için hiç bir çabanın yapılmaması bu görüşümüzü kanıtlamaktadır.

Tüm bu sözlerden sonra sorumuza dönelim.

Al basması şu durumlarda olur :

1. Lohusa kadın kırılmadan evde yalnız bırakılırsa,
2. Lohusa kırını çıkarmadan sıcak su, bulaşık suyu gibi suları dışarıya döker ya da bunların üzerinden geçerse,
3. Abdestsiz bir kadın lohusasının odasına girerse. (Bu durumda çocuğu al basar.)

d) Al basmasından nasıl sakınılır ?

Al basmasından sakınılma biçimleri tinsel nitelik taşıyor çokluk. Bu açıdan çağdaş bilim açısından tutarsız tedavi yöntemleridir bunlar.

1. Lohusayı yalnız bırakmamakla,
2. Lohusanın dışarıya su dökmesini engellemekle,
3. Lohusa odasının kapısına al asarak,
4. Yatağının altına orak, kama, anahtar gibi demirden nesnelere yastığının altına Kur'an koyarak,
5. Lohusanın baş ucuna soğan ya da sarmısak asarak,
6. Lohusanın yanına eğiş (tandır demiri) koyarak.

e) Alkarısı yakalanabilir mi ?

Alkarısının yakalanmasıyla ilgili iki ayrı inanış vardır.

1. Birinci inanışa göre al karısının göğsüne iğne takılırsa al karısı yakalanabilirmiş.

2. İkinci inanışa göre ise alkarısının eteği çuvaldızla yere tutturulursa yine al karısının yakalanması sağlanabilirmiş.

İnanışa göre al karısı yakalandıktan sonra hizmetçi gibi kullanılabilirmiş.

f) Sonuç

Gelecekler zamanlaşımına karşı en çok direnen değerler olduğu için bir ulusun u-

Folklor Ürünleri Derleyicisi Yetiştirme Kursu

Kültür Müsteşarlığı çalışmaları ve araştırmasıyla Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Birimi Müdürlüğü tarafından bir "Folklor Ürünleri Derleyici Yetiştirme Kursu" programı alınmış ve 3 — 15 Temmuz 1972 günleri arasında Ankara'da Millî Folklor Enstitüsü'nün yönetiminde faaliyete başlamıştır.

Kursa lise, ortaokul, ilkökul öğretmenleriyle müfettişlerden 30 eğitim mensubu katılmıştır. Bunların adları ve illeri şöyledir: Osman Kepme (Adana), Gülhan Kadioğlu (Niğde - Aksaray), Mehmet Akbulut (Amasya), Erdal Çambel (Bilecik), Tahir Ceylan (Burdur), Osman Başçı (Dinar), Müjgan Özkaya (Erzincan), Mehmet Erol (Denizli - Kale), Gülşay Çolakoğlu (Kars), Budak Kirzioğlu (Kars), Muzafer Altay (Kastamonu - Göl), Sabah Şardağ (İzmir), Rifat Vatan (Kütahya), M. Turan Tekdoğan (Lâpseki), Hilmi Tanrısever (Maden), Hayaç Yalçınkaya (Malatya), Ali Uysal (Mersin), Dursun Bektaş (Mesudiye), Naim Eren (Siirt), Bakiye Karabıyık (Şebinkarahisar), Zeynep Güdül (Tekirdağ).

ulusal varlığının şekillenmesinde temel taşı görevini yerine getirirler. Görenekler ise geçmiş dönemlerin değerlerinin yeni toplum biçimleri içerisinde yer alan, çokluk yeni dönem koşullarına uyamayan kalıtlardır. Bu açıdan kutsal gelenek kavramına karşılık, giderilmesi gerekli aksak göreneklerden söz edilebilir. Şamanistik inanışın bir kalıtısı olarak sergilemeye çalıştığım al basması da böyleleri bir niteliğe sahiptir. Halk sağlığı açısından neşterlenmeye muhtaç bir yaratık bir yerde, Bu yüzden dikin dikin üstüne gitmek, şamanizm hakkında bir şeyler öğrenmek için gerekli olduğu gibi halkımızın (sağlık açısından) uyarılması için de bir zorunluluktur.

KAYNAKLAR :

- (1) A. Caferoğlu. "Trabzon ve Yöresinde Eski Türk 'Bastı' ve 'Baskın' İnanışları." *Folklor*. Sayı: 1 Sahife: 20 — 1. İstanbul, Mayıs 1969.

Mustafa Uzun (Trabzon), Leylâ Aras (Tunceli — Buğulu), Atilla Yapıcıer (Urfa), Cengiz İlhan (Van - Sarmansuyu), Alâattin Çetin (Çankırı — Yapraklı), Ahmet Yıldırım (Burdur — Yeşilova), Hüseyin Genç (Yusufeli), Celâl Coşkun (Zara) ve Naciye Akdemir (Zonguldak — Çaydamar).

Kursa, Ankara İlköğretmen Okulu salonunda başlamış, ilk dersi Genel Folklor konusunda Kültür Müsteşarı Mehmet Önder vermiş, Türkiyemizde bugüne kadar yapılan çalışmaları ve yapılması gereken derleme ve araştırma konularına değinmiş, folklorun millî kültürümüzdeki yerini ve önemini belirtmiştir.

Millî Folklor Enstitüsü'nün önerdiği kursun çalışmaları üç ana bölümde toplanmıştır. Birinci bölüm faaliyetin amaçlarını ikinci bölüm ele alınacak konularını, üçüncü ve son bölüm de uygulanacak teknik yöntemleri kapsamıştır.

Kursa katılan "Folklor Mahsulleri Derleyicileri" ne başarılar dileriz.

T.F.A.

(2) Aoloğlu, A. Umit. "Elbistan'da Alkarısı İnanması." *Türk Folklor Araştırmaları*. Sayı: 221, Sahife: 4614. İstanbul, Aralık 1967.

(3) Büryan, İrfan. "Erzurum ve Çevresi Örf ve Adetleri." *Folklor Doğru* Sayı: 13 Sahife: 21 — 2 — 3 — 4 — 5 — 6 — 7. İstanbul, Şubat 1971.

(4) Erdoğan, Şeref. *Ankaram*. Ankara — Alkan Matbaacılık Şirketi, 1965.

(5) Kaya Şahver. "Al Basması". *Türk Folklor Araştırmaları*. Sayı: 230 Sahife: 5060. İstanbul, Eylül 1968.

(6) Özer, Kemal. *Tarihte Balıkesir*. Balıkesir — Türk Dil Matbaası, 1967.

(7) Sencer, Dr. Muzafer. *Dinin Türk Toplumuna Etkileri*. İstanbul, 1967.

(8) Şapolyo, Enver Behnan. *Halk Ninnileri*. İstanbul — Muallim Ahmet Halit Kitabevi, 1938.

(9) Tüccarbaşoğlu, Füsün. "Adet ve İnanışlarda Şamanizm Kalıntıları." *Folklor Doğru*. Sayı: 6 Sahife: 7 — 8. İstanbul, Mart 1970.

5. İlkokullararası Halk Oyunları yarışması

Yazan : Çora HİNÇER

5. İlkokullararası Halk Oyunları Şenliklerinde 5. olan Tefvik Kut İlkokulu Eğin Topluluğu

5 yıldan bu yana yapılmakta olan İlkokullararası Folk Dans Şenlikleri bu yıl da Türk Ticaret Bankası ve İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü'nün işbirliği ile parlak bir şekilde yapılmıştır. Şenliğe İstanbul dışından Balıkesir'den 7, Bilecik'ten, 5, Bursa'dan 5, Çanakkale'den 1, Edirne'den 4, Kırklareli'nden 7, Kocaeli'nden 5, Sakarya'dan 7, Tekirdağ'dan da 1 okul ki toplamca 42 ilkokul Halk Dans Topluluğu katılmıştır. Bunlardan 2 si iki il, 40 tanesi de türü 18 i bulan 1 er il oyunumuzu oynamışlardır. Seçmeler bu illerde Mayıs 1972 de başlamış, 20 Mayıs'ta sona ermiştir.

İstanbul seçmelerine ise 64 okul katılmış, 27 il ve bölgenin oyunlarını sunmuşlardır. İstanbul seçmeleri geçen yıl olduğu gibi 22 Mayıs 1972 günü saat 10.45 te Mithat Paşa Stadyumu önünden hareketle, önce İstanbul Valisi Vefa Poyraz'ı sonra da Belediye Başkanı Dr. Fahri Atabey'i ziyaret ederek birer buket vermiş, kısa süren oyun gösterilerinde bulunarak kendilerini şenliğe davet etmişlerdir.

Spor ve Sergi Sarayı'nda yapılan seromoniden sonra İstanbul seçmeleri başlamıştır. Yine 23, 24 ve 25 Mayıs 1972 günleri seçmelere devam olunarak yarı finale kalan ilkokul Folk Dans Toplulukları belli olmuştur.

26 ve 27 Mayıs 1972 günleri yarı finale kalan 32 ilkokul arasındaki yarı final seçmeleri yapılmış, 29 Mayıs 1972 günü ise finale kalan 13 ilkokul arasında derecelendirmeye geçilmiştir.

Dereceleri şu okullar paylaşmıştır.

1 — Beşiktaş Anafartalar İlkokulu Erzurum Oyunları, 2 — Gaziosmanpaşa Cemal Gürsel İlkokulu Eğin Oyunları, 3 — Beykoz İshakağa İlkokulu Karadeniz Oyunları, 4 — Edirne Kurtuluş İlkokulu Edirne Oyunları, 5 — Eminönü Tefvik Kut İlkokulu Eğin Oyunları ile ilk dereceye girmişlerdir. Bunları sırasıyla aldıkları puanlara göre Balıkesir Türkali Köyü, Zeytinburnu Şemseddin Sami, Bakırköy Yavuzevler, Pendik, Maçka, Bakırköy, Mustafa Necati, Bursa Demirtaşpaşa, Kadıköy Özel Fatma Ana İlkokulları izlemiştir.

Seçmelerde Genel Yönetim Kurulu : Behzat Tuncer, Ziya Ergun ve Enis Türköz'den; Jüri: İhsan Hınçer (Başkan), Vedat Demirci, Neriman Tüfekçi, Rebiü Yücesoy, Zeki Tunç, Fikret Değerli, Hayzuran Hasol, Yılmaz Tekdal, Süha Alper, Erol Akın, Ertuğrul Yılmaz, Mete Türker ve Nurdan Türkün'den; Tertip Komitesi de : Turan Ülkümen (Başkan), Süleyman Alkan, Sacit Arıçetin, Üstün Asutay, Rebiü Baraz, Ayhan Gözen ve Kâmil Özkurt'tan teşekkür etmişti. Şenliği baştan sona kadar şair Hamit Şairoğlu takdim etmiştir.

Açış konuşmasını ilk gün İstanbul Valisi Vefa Poyraz yapmış, final günü de büyük bir törenle armağanlar verilmiş, İstanbul Millî Eğitim Müdürü Ali Yalçın ile Türk Ticaret Bankası Genel Müdürü Turgut Sızmaoğlu birer konuşma yaparak yarışmalara son verilmiştir.

Bektâşilerde Sofra Âdâbı

YEMEK — TUZ — HELVA

— II —

Yazan : Doç. Dr. Bedri NOYAN

Bazı Eski Baba'lar, sofrada Balık olursa gülbank çekmezlermiş. Balık, kurban edildikten sonra değil, kendi kendine öldükten sonra yeniliyormuş, bu da "Ölü hayvan yenmez" emrine ve kuralına uymuyormuş. Mevlevilerde de Sofraya balık konmaz. Sebebinin sorduğum bir zât "Balığın fosforu bol ve şehvet duygusunu uyardırıcı" olduğundan böyle davranıldığına söyledi. Başka bir zât ta şöyle açıkladı : "Balık aşağı bir yaratıktır. Yani varlıkta bir canlılığın devredişinde girdiği aşağılık bir don'dur. Nüh tufânından kurtulmamış olan suçlu insanların balık şeklinde kalmış olduğu efsânesi de vardır. Üsküdarlı Hâşim Baba divânında da balığı yeren bir uzunca manzume vardır. Akıllı ve yol softası olmayanlarda böyle düşünceler görmedim.

Üfürükçüler, falcılar, remil atanlar balık yemezler ve okuyub üfledikleri kimselere de yememesini sağlık verirler. Akıllı ve yol softası olmayan Bektâşilerde de balık üzerinde bu kabul uydurma düşünceler görmedim ve duymadım.

Fakiirde, bir yazma içinde bulunan bir risâlede (Seyyid Nizamoğlu risâlesi, s: 168) yemek hakkında şu cümle var :

"Sâhibi ni'metin ni'metini hediye niyyetine, münkirin ni'metini gazâ niyyetine yemek erkândır".

Bektâşiler biten bir yiyecek ve başka bir nesne için "Yok" sözünü kullanmazlar. Bunun yerine "Hakk'ta" derler. Çok var yerine de "Gani" derler. Ekmek gani, peynir Hakk'ta gibi...

Sofralarda çatal ve kaşıkların iç tarafları yukarıya doğru bırakılır, aşağıya doğru kapatılmaz.

Mevlevilerde yemek pişince Kazancı Dede niyâz edüb kazan kapağını kaldırır, kazan yere indirilir. Dede şöyle bir gülbank çeker : "Tabhı (pişirilmesi) şirîn ola, Hakk bin bin berekâtını vere, yiyeclere nürü îmân ola, dem-o Hazret-i Mevlânâ, sırrı Ateşbâz Veli, Kerem-i İmâm Ali Hü diyelim..".

Onlarda kaşıklar ağıza gelecek tarafları sola, sapları sağa doğru olarak sofranın ke-

narına dizilir. Kaşığın çukur yüzü, Bektâşilerdekinin aksine, aşağıya doğrudur. Onlar "Kaşık niyâzda" derler. Bektâşiler ise çukur yüzü yukarı doğru koyarız ve "Kaşık duâ'da" deriz.

TUZ HAKKINDA :

Eski zamanlarda, birçok uluslar arasında Tuz kutsal sayılmıştır. Roma ve Yunan tapınaklarında yapılan dinî törenlerde Ma'bûd'lara Tuz, değerli bir madde olarak, sunulmuştur (Larousse Üniv. Sel maddesi, Vol: 2., s: 918). Kutsal Kitapta da tuzdan bahsedilir : (Matta İncili, 5. Bâb). Roma vatandaşları arasında ise Tuz, Dostluk nişânesi'dir.

Yahudilerde bir Kral'a sadakat yemini (Bağlık andı) eden kimselerin, Kral önünde Tuz tattıkları da bilinmektedir. Yahudilerde ve Arablarda da Tuz, dostluk simgesi idi. Birlikte Tuz tutan iki kişi bir birlerine en kutsal bağlarla bağlanmış olurlardı. Saim Açıkgöz, Türk Folklor Araştırmaları dergisindeki bir yazısında (C: 9., No: 189, s: 3703) Oğuz Hanın kazandığı bir savaştan ele geçirdiği ganimetleri taşıtabilmek için çare aradığını ve "Barmaklı Çoşun Billig" adlı bir Türk'ün kağı'nı o zaman icadettiğini kaydediyor.

Nüh oğlu Yâfes'in sekiz oğlu olduğu bilinmektedir : Türk, Hazar, Saklap, İrus, Ming, Çin, Kimar, Tarih adlarında.

Türk en büyük ve akıllısı olub babası Yâfesten sonra Hakan olmuş ve Ulus'u ile Işık göl yöresinde yerleşmiştir. Çadırı da bu Türk'ün icadettiği, ilk defa kullandığı söylenir.

Türk'ün dört oğlundan, yerine kalan Totok da "Tuz"u bulmuştur. Birgün avladığı geyiği kızartmış, yerken bir et parçası yere düşmüştü. Totok bunu yerden alıp yemiştir. Daha lezzetli olduğunu görmüştü. Et, tuzlu bir toprağa düşmüştü.

Oğuz destanı Tuzun ilk kullanılmasını böyle anlatır.

Anadolu'da Bektâşi olmayan birçok kimselerde bile yemeğe başlar ve bitirirken parmaklarını tuza batırıp tattıklarını gördüm. Keza bir evden yeni bir eve taşınır

ken, evliler yeni evlerini geçerken o e-
ve ilk defa Ekmek, Tuz, Şeker ile Ayna ve
Kur'anı Kerim götürürler. "Bir tuz ekmek
yiyelim", diye yemeğe davet, dostluk be-
lirtisi sayılır. Doğu illerinde çocukları, do-
ğar doğmaz tuzlamak âdeti de vardır.

Dr. Veli Behçet Kurdoğlu, "Bektâşilik
ve Bâtînlilik" adlı kitabında (s: 10), şöyle
yazıyor : "Halil İbrahim Peygamber Tan-
rıya ita'at ederek nefsini Rahmân'a, malını
misâfirlere, cesedini âteşe, oğlunu Kurbân
olmağa verdiği halde yine Tanrı'ya ham-
detti. Gözyaşlarından Tuz meydana geldi".

Tuz, tüze ve erdem'e (Adâlet ve Fazilet'
e) işarettir. Akli kemâlât (akılla ilgili ol-
gunluklar) ve ahlâka aid erdemlerin hepsi
tüze ile meydana gelir. Nefis bu erdemler-
le güçlenir ve derecesine yükselir. Bir in-
san her hususta ölçülü hareket etmezse o
Kâmil (olgun) olamaz. Tuz da aynen böy-
ledir. Tuz olmazsa yemekler kuvvetli ve
tatlı olmaz, Tuz eskidenberi kutsaldır.

Bektâşilikte Tuz'un değeri büyüktür. Bir
sofrada tuz muhakkak bulunur. Yemeğe o-
nunla başlanır, onunla bitirilir.

Fütüvvet teşkilâtında da toplantıya de-
recesi bilinmeyen bir kimse gelirse "Na-
kiyb" ona tuz tutar. O da parmak basub tuz
alırken derecesini ve Mürşidinin adını söy-
ler. Yine eski Fütüvvet erbâbında Tuzu,
giriş merâsimi "İnitiation" sırasında suya
karıştırarak içiriyorlardı. Onlarca "Tuz
bütün erdem ve güzel huyların elde edil-
mesine sebep olan Tüze'ye işarettir. Bü-
tün olgunluklar Tüze ile meydana gelir.
Tüze ve ölçü ile hareket etmeyen kimse ol-
gunluğa ulaşamaz". Tuz ahd-ü peymân
(and içme, söz verme) ve borç altına girme
işareti sayılır. Kur'anı Kerimde de bu ko-
nuda (XXV. Furkaan süresi, âyet: 53) :
"Yüce Tanrı, şu tatlı su, bu da acı, kekrem-
si tuz, dedi", şeklinde tuz'un sözü geçer.

Yukarıda Fütüvvet erbâbının suya tuz
katarak içtiklerini yazmıştım. Bunda, ön-
ce bir tutam alub suya atarken: "Bu, Şe-
rif'attır", bir tutam daha atub: "Bu, tari-
kattır", bir tutam daha atub : "Bu, haki-
kattır" derlerdi.

Nâsiri, Fütüvvetnâmesinde, bu konuda:
"Âdem mehr olarak Havvâ'ya tuz verdi.
Tatlı su da Fâtıma'nın mehridir", diyor.
Biraz daha aşağısında da : "Tuz, ana meh-
ridir. Tatlı su da Kız kardeş mehri.", di-

yor (A. Gölpınarlı'nın çevirisi, İstanbul
İktis. Fak. Mecm. C: II, 1950, s: 328).

Necmi Zerküb'un Farsça Fütüvvetnâme-
sinde de : "Kiminle buluşub konuşmuş, Tuz
ekmek yemişse, onunla bir ahde girişmiş
sayılır insan.. Ve onun kendisinde hakkı
vardır", diyor. (Aynı kaynak, s: 238).

"Levlâk-e Levîlâk-e lema halakt-ül-eflâk-e"
hitâbı (Türkçesi: Sen olmasaydın, sen ol-
masaydın evreni yaratmazdım). Muham-
med Hazretlerinin cismine değil, onun ru-
hundaki olgunluğa sesleniştir. Bu hususu
işaret ederek, Hz. Fâtıma, basmasına: "Ba-
bam, sen Tuz gibisin, tuz olmazsa yemek-
lerin tadı olmazdı. Sen olmasan Evrenin ta-
dı olmazdı", demiştir.

Mersinde oturan Mücerred Halife Ca'fer
Sadık Bektâş Baba (son Kandiyeli Horasanlı
Ali Baba dergâhı Post-nişini) ile görüşme-
mizde Tuz tadarak yemeğe başlama ve bi-
tirme konusu hakkında fikrini sormuştum.
Aynen şöyle demişlerdi: "Tuz ağıza alınır
ca sulandırır. İştihâ açıyor. Yemek sonunda
da, acı yemişse, onu gideriyor. Tadılma-
sa da olur.)

Bektâşilerde tuz, "Deryâdan bir katre",
"Bilgi denizinin derinliklerinden bir dam-
lacık olgunluk ve ırfân" sembolüdür.

AZ YEMEK HAKKINDA :

Muhammed bin El-Yemâni şöyle demiş :
"Altı meslek erbâbının büyüklerine altı
soru sordum. Doktorlara : En şifâli ilâci,
Filozoflara: Hikmeti aramanın en faydalı
olanı, Pâdişâhlara : en iyi yemeğin ne ol-
duğunu, âşiklara: İnsanı sevgiliye en çok
ulaştırın şey'i sordum. Hepsini de : "Açlık
ve az yemekdir" dediler.

Ebû Tâlib Mekki : İnanan insanın içi
kâmış gibi boş olmalı, o zaman ses güzel
çıkabilir, dermiş.

Herât ulularından Ebû Abdullâh Muhtâr:
— Ta'âmı şöyle ye ki sen anı yemiş olasın,
o seni yemiş olmaya.. Eğer sen anı yer-
sen cümle nûr olur ve eğer ol seni yerse
cümle tütün "dumân" olur (Nefahat-ül-
Üns, s: 390).

Bizde, softa zümresinin çok yemek ye-
mesi üzerine, halk arasında söylenen çok
hikâyeler vardır, Bir tanesi de şu :

"İmâmın birisi Dergâhın önünden geç-
ken Babaerenler, yemek vakti diye, hoca'yı
yemeğe davet etmiş : — Mutfakta mercî-
mek aşısı var, tenezzül buyursanız birlik-

te lokma ederiz, demiş. Sofra açılmış, Ba-
baerenler on tane ekmek getirmiş, mut-
faktan bir sahan dolusu yemek getirmeğe
götmüş. Dönüncüye kadar hoca ekmekleri
bitirmiş. Dolu sahan ile dönen erenler, bak-
mış ki ekmekler yenmiş. Sahanı sofraya
bırakup mutfaktan on tane daha ekmek ge-
tirmiş. Dönüncüye kadar misafir sahanda-
ki yemeği de bitirmiş. Ekmekleri bırakub
tekrar yemek getirinceye kadar ikinci on
ekmek te yenmiş.

Uzatmayalım, Babaerenler böylece on
defa gidib gelmiş.. Onar ekmek getirmiş,
ekmeği bulamamış. Nihayet oturmuş. Bir
süre konuşmuşlar: İmâm eşeğine binib yo-
la çıkarken erenler ona nereye gittiğini sor-
muş. İmâm da : — Şu karşı kasabaya bir
iyi doktor gelmiş, medhîni duydum. Birkaç
gündenberi midemden rahat değilim, işti-
hâm pek azaldı. Bunu düzeltecek bir ilâç
istemeğe gidiyorum.. deyince Erenler :
— Hoca efendi, lutf eyle, senden bir ri-
câm var, mideni düzelttikten sonra köyüne
karşığı yoldan dön, demiş."

HELVA HAKKINDA :

Eski ve muhtelif Fütüvvetnâme nüsha-
larının kayıtlarına göre : Vidâ' haccında
Rasul-ü Ekrem Gadir-i Humm mevki'inde
ünlü konuşmasını yapıp Hazret-i Ali'yi
kendi yerine İmâm, Halife ve Vasiyy seç-
tiğini bildirdikten sonra onu kendisine kar-
deş ediniyor ve bu kardeşliğin şükran delili
olmak üzere Helva yapılmasını emrediyor.
Yanlarında bulunan peksimetler, hurma ve
hurma yağıyla develere yiyecek verilen ve
Cefne adlı büyük tahta kablar içinde bu
helva yağuruluyor. Bunun için buna "Hel-
vâ-yı Cefne" derler.

Hazret-i Ali helvâ'yı Kemerbestegâna ve
diğerlerine dağıtıyor. Bir kaba koyduğu bir
parçasını da Selmân Pâk ile Hz. Hasan ve
Hüseyn'e gönderiyor. "Helvâ'yı yalnız ye-
me", şeklinde Hz. Mevlâna'da da bir beyt
bulunuşu, XIII. hicret yüzyılında da helvâ'
yı pişirilen yerde olmayanlara göndermek
ve bir topluluk hâlinde yemek geleneğinin
varlığını gösterir. Gönderilen helva kutu-
larına Oniki İmân'a işaret olarak oniki ta-
ne hurma konurdu.

Eski yazmalarda Helva pişirmenin men-
şe'inin önce Âdem, sonra Nûh, İbrahim ve
Muhammed Hazretleri ile İmâm Zeynel-
Âbidin hazretlerinden geldiği hakkında da

kayıtlar vardır (Hüseyn İbn-i Gaybî Fütü-
vvetnâmesi).

Eski Fütüvvet erbâbı da helva pişirirler
ve o zaman hazır bulunmayanlara ayırub
gönderirlerdi. Helva gönderilen kab üzeri-
ne "Allâh, Muhammed, Âli", "Allâh, Cebrâ-
il, Muhammed ve Ali"yi sembolize eden
Elif, Lâm, Mîm, Ayn harfleri yazılırdı. Bu
Usulün XIII. Yüzyılda mevcud olduğu mu-
hakkaktır ki Hz. Mevlâna, bir beytinde :
"Ey Fütüvvet hocası ve Nübüvvet dibâçesi,
mürüvvet Husrev'i, helvâ'yı gizli yeme",
diyor :

Ey Hâce-i fütüvvet, dibâçe-i Nübüvvet,
Vey Husrev-i mürüvvet pinhân menü-i helvâ.

Helva pişirmek, Bektâşiler arasında top-
lantı vesilesi olurdu.

Hz. Hüseyn tarafından Kûfeye gönderi-
len ve orada şehid edilen Müslim bin U-
kayl (bazı kaynaklarda : Akıyl) ilk Kerbe-
lâ şehidi sayılır; İlk helva ona pişmiştir.

Eski helva sohbetleri ise, güzel sözlüleri
dinlemek için bir fırsat olurdu, buralarda
irfan kazanılırdı. Bunlar iki çeşit olurdu :
Münavebe yani sıra usulü ile veya Ârifâne
denilen şekilde.

Münavebe (sıra usulü) şeklinde sıra ki-
me gelirse masrafını yalnız o ödeyerek
hazırlanırdı. "Ârifâne" şeklinde sohbet
katılanlar, aralarında para toplayarak o
akşamın masrafını sağlardı. (Selim
Nüzhet Gerçek: Eski âdetler: Helva soh-
betleri, Tarihten Sesler dergisi, sayı 3., 15
Mart 1943, s: 29).

Sayın Hocam Ord. Prof. Dr. Süheyl Ün-
ver'in Türk yemekleri konusundaki kitabın-
da, Helvâ'lar bölümünde şu isimler sayıl-
makta ve yapışları hakkında bilgi veril-
mektedir: Nevriyye, beyaz kadayıf, kay-
maklı saray ekmeği, Mülûkii Sakız helva-
sı, Helvâ-yı Hâkaani, Gaziler helvası, He-
vâ-yı Mu'müniyye, İshakiyye Helvası, Yen-
gem deymasının Helvası, Güllâç pâlûzesi,
Pelteşin, Özbek Helvası (Tarihte 50 Türk
Yemeği: A. Süheyl Ünver, İst. 1948, İsmail
Akgün matb. s: 14 — 22).

Yemek konusunda bir de "Zekeriyyâ
Sofrası" vardır ki bunu yalnız Bektâşiler
değil, öteki mezheplerden olanlar da yapar-
lar. Kırkbir türlü yiyecek bir büyük sini
içine, veya bir masa üzerine konur; bun-
ların içinde yedi tane beyaz renkli yiyecek
bulunması gereklidir. Bir dileği olan bir

Asker Ocağından Yankılar :

Er Mektupları

Yazan : Bora HINÇER

Anadolu çocuğunun en mutlu günlerinin belki de başında, askere gittiği gün gelir. Gerçi anasından, babasından, bacısından, kardeşinden, arkadaşlarından, hattâ eşinden, çocuğundan, kısacası sevdiklerinden ayrılmaktadır. Ama, çocukluğundan beri özlemine çektiği Asker Ocağı'na katılmanın sevinci ve heyecanı, herşeyi arka plana atar bir den. Artık o vatani bekleyecek, sevdikleri de rahat uyuyacaklardır. Askerlik bittikten sonra değeri, itibarı da hemen artacaktır. Büyüklerin meclisine girecek, artık onun da bu mecliste söz hakkı olacaktır. Boşuna, "Askerlik yapmayana erkek denmez" dememişler. Asker Ocağı insanı pişirir, oturmaya, yatmayı, kalkmayı, konuşmayı, hattâ okuma yazmayı, kısaca hayatı öğretir.

Er, yirmi ayın sadece kırk gününde köyüne, evine döner, sevdikleriyle hasret giderir. Geri kalan aylarda ise, yakınlarıyla hemen hemen tek bağlantısı mektup aracılığı ile olur. Asker Ocağı ona bir de imkân tanımıştır; mektuplarını evine parasız ulaştırır.

Bu mektuplarda her türlü duygu yanyana. Çoğu zaman sevinçli, bazen de üzüntülüdür satırlar. Herkesi merak eder, herşeyden haber beklerler. Memleketten mek-

mum, iki dileği olan iki mum uyarır. Her mum için bir tane Meryem sûresi okunur, niyyetler tutulur. İsteği gerçekleşen gelecek yıl böyle bir sofraya düzderdi. Zekeriyâ Sofrası Bektaşilikle ilgili değildir.

Bektâşilerin, yemeğe "Lokma" dediklerini yazmıştım. Halk da böyle söyler. Bu şekilde Atasözlerine de girmiştir: "Lokma karın doyurmaz, muhabbet arttırır", "Lokma karın doyurmaz, gönül hoşluğudur", gibi..

Teslim Sultan Abdalın bir nefesiyle bu konuyu bitiriyorum :

*Bir dilek dilerim senden
Hasan, Hüseyin aşkına,
Cânımızı kurban verdik,
Hasan, Hüseyin aşkına.*

*Hakk'a verdim cümle varım,
Dergâhına yüzüm sürdüm,
Cânımı tercüman verdim,*

tup gelmeyince üzüldür, endişelenirler.

Er mektuplarının ortak yanı, daima saygılı bir dille yazılmalarıdır. Herzaman iyi dileklerde bulunur, kendileri için merak edilmemesini ister, rahatlarının çok iyi olduğunu yazarlar. İmlâ yanlışlıkları, noktalama hataları, bu mektupların en doğal yönleridir. Fakat ifadedeki içtenlik, bu hataları ortadan kaldırır.

Bizim insanımızın duygularını, düşüncelerini yansıtan er mektupları, Halk Edebiyatı'nın en yaygın, fakat en bilinmeyen bir bölümüdür, denebilir. Aşağıda okuyacaklarınız, hergün yazılan binlerce er mektubundan sadece ikisidir. Hiçbir kelimesine dokunmadan, aynen alıyoruz.

Birinci mektup :

Afyon'lu er Süleyman U'dan köydeki eniştesine..

*"Yüksek bir türk gencine Taktimdir Sa-
yan değerli sağlam ciğerli aziz olan Açma-
dan solan bazan kederli bazan Üzgün olan
Ey benim çok kıymetli enişteciğim emin
mektubuma değil satırlarıma başlamadan
önce üzerime farz olan sonsuz tanrı, se-
lâmlarımı sunarım hasretle iki ellerinden
incitmeden müsadelenle sıkırım sonra hal
ve hatırım sorarım nasılsın iyimisin in-
şalla iyisindir dayma iyi olup şen ve neşe*

Hasan, Hüseyin aşkına.

Fehmettik didârımızı,

Yüzdürelim derimizi,

Kurban verdik serimizi,

Hasan, Hüseyin aşkına.

Gerçekler kalbimi güder,

Nefsini dinleyen mürdâr,

Verdiğin zâyâ mı gider

Hasan, Hüseyin aşkına.

Teslim Abdal eder duyur,

Seç özünü baldan ayur,

Çıplak giydür, bir aç doyur,

Hasan, Hüseyin aşkına!

Burada yine söylemek isterim ki: Mut fak, yiyecek maddeleri (rızk) Bektâşiler için kutsaldır. Bektâşiliğin merkezi olan Pir evi, yani : Hacı Bektaş ilçesindeki Hacı Bektaş Veli yatırı ve çevresindeki site, Dergâhı Pir'de Dedeaba'dan sonra Pro tokolda "Aş evi Babası" ikinci gelirdi.

*li geçirmeni sizi ve bizi yaratan yüce mev-
ladan dilerim Eğer sende ben kıymetsiz
kaynım süleymandan az bir miktar sormak
istersen Hamd olsun vücudum sıhat ve
afiyyatayım seninde aynan bu mümel üzere
olmanı temin eylerim dayma sıhata olma-
nı temeni eder iyi günler hayırlı işler te-
meni eder sağlık haberlerini beklerim gön-
dermiş olduğun senin kadar kıymetli mek-
tubunu aldım çok memnun oldum bende
seni memnun etmek için şu iki satır ya-
zımı karalıyorum alınca inşaalla sende be-
nim kadar memnun olursun buralardan ha-
vadis soracak olursan hiç bir yaramazlık
yok buraya bol bol yağmur yağıyor Ha-
vada açıldımı çok sıcak oluyor bu bi-
zim köye neye yağmur yağmuyor bizim
köy cenebetmi yoksa ben şimdi 12nci ayın
içindeyim sekiz ay daha kuru mektubu ya-
za okuya tüketeceğim canım sağ olursa
haftalık jotrâf çektiğim daha almadım
mektup geç kalmasın diye gönderiyorum
bir seferdeki mektupta katı olarak gön-
deririm dört gözle bekle Köyde ne gibi ha-
vadisler varsa bana bildir köydeki bütün
havadisleri senden bekliyorum ne olursa
bana tek tek yazmanı Rica ederim santıral-
da gece 12 kiye kadar lötetçiyidim bu
mektubu o zaman yazdım kafanızı ağrıttım
ama kusura bakmayın bu mektup asker
mektubudur biraz kafa ağrıtır biraz da
selamlara başlayalım babana ve annene
ayrı ayrı selâm ederim hasretle ve hürmet-
le iki ellerinden incitmeden doya doya
öperim ayrıca mustığa selamı ederim gözle-
rinden öperim konun komşuya ve husum
akrabaya beni soranlara bana selam yok-
mu diyenlere ayrı ayrı selâm ederim büyük-
lerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öpe-
rim mektubuma son verirken Tekrar selâm
ederim ellerinden sıkırım Ayrıca benim oh-
ran kayna selam ederim hasretle Karagöz-
lerinden öperim gerisine neye selam yokda
buna var diye soracak olursan kaynım bir
tanede onun için gerisinin atlarını ve ken-
dilerini ben unutum onlarda beni zaten
beden önce çoktan unutulur kaynım bir
tane olduğuna onun ismi kalnuş aklımda
senin gibi sekiz tane kaynım yok mektu-
buna göre mektup isterim neşeli olsun
yazdığın havadislerle Kağadım iki yüzü
dolmalı başka diyeceğim yoktur mektubu-
ma son veriyorum*

*Haydi mektubum uğurlar olsun
dağlar taşlar yolun olsun
seni Kara enişteme vermiyenin
iki gözü kör olsun
öküzünün teki ölsün*

*boyunduruğu yerden kalkmasın eşek koşsun
dünyoda muradına ermesin
mektubu yazan ve gönderen sizleri hiç bir
zaman unutmayan Kaynım Karip Süley-
man U. SON"*

İkinci mektup :

Yozgatlı er Nesimi A.'dan, hemşerisi er Hasan M.'ye..

"Sayın bay kıymetli kardeşimi Hasan

*Evela üzerim faz olan tanrı selamlarımı
sunarak —11— bir aylık Hasiretle kara
gözlerinden müsadelenle doya doya öperim
sen de ben kardeşin Nesimi den soracak o-
lursan Hamdolsun Allah çok Şükür ca-
nımı sağ seni de canım sağlığını bizleri ya-
ratan ulu Tanrıdan dilerim kerdeşimi*

*Göndermiş olduğum enaz senikadar kı-
metli bir adet mektubun Aldım bilemesin-
ki ne kadar memnun oldum Bilememki na-
sıl tarif ediyim ki kardeşimi bende seni
memnun etmek için şu iki satır yazım ka-
ralamakta bulunuyorum belki de rahatsız
ediyorum özür dilerim kardeşimi*

*Bir tane de içimide seni gibi kıymetli olan
ve Türk vatani istikbali bekliyen bir tep-
rik aldım beni nekadar sevdiğini şimdi an-
ladım*

*Kardeşimi Hasan benim izini soruyor-
sun bene aylık izini kullandım on birinci a-
yın onsekizinde kullandım*

*kardeşimi sana birtane cansız Hayalim
gönderiyorum belki memun olursun diye
bana baktı beni hatırlarsın demeki kar-
deşimi beni unutmış diye aklına gelmesin
kardeşimi benim De senden tek bir Ricam
var ben de seni bir tane cansız Hayalim is-
tiorum gönderirsen memun olurum Al-
lahta seni memun etsin. istemiyerek ra-
hatsız etimi için özür dilerim kusura bak-
ma seni rahatsız etim ama yanında bul-
nan sila vatani fazîfesi yapan arkadaşları-
nı cumulesin Hayırlı teskireler temini e-
derim kardeşimi gelen kurban bayramını
canandan kutlarım Huzurunuzdan ayrılır-
ken Hoşçakalın*

Acele ceva Beklerim son

*Bu mektubu yazan Nesimi A. alacak o-
lan Hasan M."*

Gelenek ve İnançlarımızdan Örnekler

Yazan : İ. Hakkı SOYYANMAZ

Geleneklerimiz, çeşitli yönlerdeki maddi ve ruhal zorlukları yenmek için, deneyler ile kazanılmış kişisel davranışlarımızdır. Günlük yaşayış ve artmakta olan bilim dallarına uygun olanları kalmış, uygun olmayanları unutulmaya yüz tutmuştur.

Ağaçlarda da ruh olduğu kanısına varılmış, yemiş vermeyen ağaçları, Hızır — İlyas sabahı, korkutmayı düşünmüşler, balta ile yanlarına gidip, meyva yapmaz ise keseceklerini söylemişler. Turşahi'leri gelin yapmayınca ertesi yıl açmadığına inanmışlar, kuru fındık çubukları ile yerde gömülü altın, dut çubukları ile yer altı suyu aramışlardır.

Yarasa kemiği ile, kızlara kısmet açmışlar, kanı ile alkolliklerin tedavi yollarını düşünmüşler. Kurban'ın çene kemiği ile diş ağrılarına okumuşlar, ne vazil'i geçirmeye kalkmışlardır. Erkek ve dişi olan gelincik taşları ile ve yine yılanlık taşları ile, psikolojik etkiler ile maddeye etki etme yollarına sarak başarı sağlamışlardır.

Yüzdeki cilt hastalıklarına "ocaklama" ismi verip, kırmızı renkli bez veya fes ile ilaçlama yollarına gitmişlerdir. Yüzde şiş olursa, gelin peçeleri ve telleri ile tedavi yollarına gidip, adına "telleme" demişlerdir. Yine aynı ruhsal yoldan tedavi özelliği taşıyan; (korkuluk tutma), (yürek çevirme), (nazarlık takma), (sıtma bağlama), (hayvanlara sülük bağlama), (yel bağlama), (sarılık kesme), (büyü bozma), (nü zül için çöre otu tütsüleri), (kızlara kısmet açmak için, baş örtüsünün cuma selâsi okuyana verilip minarede gezdirmesi, üzerine erkeklerin cuma namazı kılması), (azılı erkekleri uslandırmak için, iç çamaşırlarını koyunlara giydirme), (çocukları yaşamaayan kimselere, yedi tane yedi çocuklu kadımdan gömlek parçası toplayıp, gömlek dikip geydirme), (yine çocuğu yaşamayan kimselerde doğan çocuğa babasının adı yahut, "Yaşar" isimleri konması)... vs. psikolojik etkiler ile, tedavi yollarıdır.

Bıçak, makas, kaşık, ekmek, su ve kömür konulan elekte dökülen kurşun, suya düşünce şok etkisi göstermesi, kurşun

dökenin de, "— Bu el benim elim değil Havva Anamızın eli" diyerek kendini de inandırmış bulunması, telapati yolu ile hastada etkisini göstermektedir.

Tedaviler arasında, "kırık, çıkık, bertik" gibi işler ile uğraşan kimselerin, torba içine konan bir destiyi kırıp, gözü kapalı parçalarını yerli yerine getirebilecek kadar ustalaşması, maharet işidir. Tıp ile ilgilidir. Deneyler ile kazanılmış tedavi usullerindedir.

Doğum yapan bir kadının, "son" u düşünmeyince fişkiya gömmek, kadın hekimliğinin bugünkü ilerlemiş duruma gelmezden önceki zamanlarda, pek çok kadının hayatını kurtarmıştır.

Savaş gibi zor durumlarda, buzlu nehir suyuna girmezden önce, ağıza, girilen buzlu sudan alınırsa, titreme olmaz. Soğukta donan erkeğin uzvu süt sağılır gibi sarılınca içinden kibrit çöpü gibi buz çıkınca erkek kurtulur. Kadın donunca, memeleri sağılır, deliklerinden dikiş ipliği gibi ince buzlar çıkar, kadın kurtulur.

Çok sıcakta, çölte kalmış bir kimse su bulamayınca, susuzluk gidermek için, ağzına kesme şeker büyüklüğünde bir çakıl taşı atınca, tükürük bezeleri çalıştığı için, susuzluk giderilir. I. Dünya Savaşında Arabistan Cephesinde çarpışanlardan : "Çölde su yokluğundan haftalarca küçük bir çakıl taşı ağzımdan çıkarmadım", diyenler vardı. Uzun zaman su bulamayan kimsenin "yalgın — seylâp — serap" görmesi aşırı isteklerin, trans hallerini meydana getirmesinden doğar.

GELENEKLERİMİZİN İÇ GÜDÜLERİ İLE İLİŞKİLİ YÖNLERİ

Her varlığın benzer ve ayrı yönleri göze çarptığı gibi, kişiler ve milletler arasında da, özel durumlar ayrı şekillerde görülür.

Tavuk altına bastırılan, ördek ve tavuk yumurtalarının çıkış günleri hesap edilecek, aynı zamanlarda çıkmaları sağlanıp, çıkan civcivlere darı ve su kabı konulunca, yumurtadan çıkan tavuk civcivleri, hemen darı tanelerini gagalamaya başladıkları

halde, ördek badileri, su kabına girip, yıkanmaya, yüzme talimlerine başlarlar. Bu dersi onlara kuluçka tavuk vermemiştir. Civcivlerin gagalarından iki parmak ile tutulup yukarıya kaldırıldığında, ayaklarını yukarıya çekip, çırpınma hareketi gösterenlere ayaklarına iplik bağlamak üzere işaret konulduğunda, civcivler büyüdüğünde, ayaklarını yukarıya çeken, çırpınan civcivlerin horoz olduğu görülür. Horoz ayrılanlar arasında tavuk, tavuk ayrılanlar arasında horoz görülürse, horozlar ya geç öterler, yahut hiç ötmezler. Tavuklar ise, horoz gibi öterler. Yaşlı kadınlar; "Erkek çocuğum cesareti, süt emerken belli olur", derlerdi.

Hayvanlar arasında, kendini korumaktan aciz olanlar, sürüler halinde, toplu gezeler. Kuvvete sahip olan yırtıcılar, tek tek dolaşırlar. Aslan, kaplan, kurt, kartal, şahin, atmaca gibi hayvanlar sürü halinde gezmezler. Geyik, koyun, keçi, zürafa, kaz, ördek, karga v.s. gibi kuvvetsiz hayvanlar sürüler halindedir. Avrupa'da ihtisasta bulunduğum zamanlarda soyadlarına dikkat ettim. Hayvan isimlerini soyadı alanlar arasında, sürüler halinde gezen hayvan isimlerine sık sık tesadüf ettim. Türklerde ise, aslan, kurt, şahin gibi tek gezen hayvan isimlerinden alınmış soyadlarımız vardır.

Yine sporlarımız da, ferdi sporlardır. Toplum sporları Avrupa sporları olup, bacak hareketleri ile ilgilidirler. Türk sporları ise kol kuvveti isteyen sporlardır. Belden yapılarında, Türklere'nin belden yukarı kısımları gelişmiş, Avrupa'luların bacak kısımları gelişmiş ve uzamıştır. Durum oyunlarımızda da aynıdır. Elele tutunup yapılan bacak hareketli oyunlar, özenerek taklit ettiğimiz oyunlardır.

Milletleri, gelenekleri bir birinden ayırır. Asırlar öncesi, "Dünyanın sonunda, kadın erkek, her millet aynı olacak", diye söylenen halk inançları, insanlar arasında, bir birlerine, gelenek ve görenek iletimleri yapıldığına tanık olmuş, kişilerin, "Son durum ne olur", sorusuna verdikleri cevaptır.

Geleneklerimiz arasında, bugünkü özenlerimizde olduğu gibi, kişisel çıkarlar için, milli bağlarımızı çözmek için, dış etkilerle vb. sebeplerle uydurulup benimsemiş olduklarımız da vardır.

Yakın zamana kadar, "cadı'cılık" meslekleri ile geçinenler vardı. Geçimlerini, cadı çıkarmakla temin ederlerdi. Babadan oğula geçen bir meslekti. Yabancıya sır verilmezdi. Bir kâğıda yazılıp, yakılır. Yanık kâğıtlar üflenir. Büyük kâğıtların gittiği yerde anaları babaları, küçük parçaların yerinde yavruları var, denir, oralar uzun şişler batırılır, cadılar öldü, denilirdi. Cadılar, hep, zengin mahallelerinde çıkardı. Bu inanç bizlere, büyü ve büyücülüğe çok inanan, köpeği mukaddes tanıyan, ulumansından iyi kötü anlamlar çıkartan, köpekten kurban kesen Bulgar'lardan geçme bir inançtır.

GELENEKLERİMİZDE İNANÇ İLE İLGİLİ ÖRNEKLER

Kişilerin yaşayış bölgelerine, görgü ve bilgilerine göre, her bölgede farklı ve benzer şekillerde, inançlardan doğan gelenekler göze çarpar. Türk inançlarından İslamiyetten önceki durumdakiler, zamanla din etkisi altında unutulmuş, şekil değiştirmiş, kişisel çıkarlara uymuştur. Bugün için onlar da yerlerini günlük inançlara bırakmışlardır. İnanç ve gelenekler yaşlı kadınlar arasında bozulmamıştır. Meselâ bugün için kadınlar arasında inanç olarak : Kadın aş ererken, bir şeye özenirse, yahut çalıp bir yerine gizlerse, doğan bebegin orasında, aynı cismin şekli vardır.

Küçük bebek, konuşmazdan önce ağzına yağmur damlarsa, geç konuşur.

Küçük bebek yürümese, üç cuma sallanır.

Küçük bebek, nazar olursa, el tersi ile yikanır. Ateşe çöre otu atılıp, tütsü yapılır. Tütsü yapan :

Çöre otu kara, ben kara,
Ben boyamadım, kendi kara,
Kem dilden, kem sözden,
Mavi gözden, yeşil gözden, kara gözden,
Nazar değdi ise, çatlasın patlasın,
Kaf dağımın ardına atlasın.

Deyip, çocuğu dumanda tütsüler. Kırk günlükten küçük iki çocuk karşılaşıncaya, yukarıya kaldırılan daha sıhhatli büyür inancı yerleşmiştir.

Erkek çocuğa sakız çiğnetilmez, "attan düşer". Çocuğa da bıyıkların eğri çıkar, denir. Gece kadınlar arasında da sakız çiğnemek iyi değildir : "Ölü eti çiğnenir",

Halk Kültürü Çalışmaları :

Bel. Konservatuvarı Halk Musikisi Bölümünün Yıllık Konseri

Yazan : M. CUMHUR

1. 5. 1972 gecesi Harbiye Şehir Tiyatrosunda son yılların en güzel folklor konserini dinleyiciler zevkle izlediler. Güzelliklerini, sadeliğinden alan zarif bir dekor, korist ve solistlerin millî kıyafetleri, Elâzığ ve Gaziantep ekiplerinin disiplinli oyunları bu güzel konseri renklendiren hususlardı.

İki kısımda sunulan konserin ilk kısmında koro önce çok sesli halk türkülerini sundu, arada Ahmet Kadıöz'ün başarılı solosunu dinlediğimiz ilk kısımda birbirinden güzel tek sesli türküler yer alıyordu. İkinci kısım, folklorumuzun meşhur "Boş Beşik Efsânesi" esas alınarak efsâne ile ilgili türküler ve oyunlardan meydana geliyordu. Eski Konservatuar Müdürlerinden Yusuf Ziya Demircinin "Boş Beşik" isimli kitabına dayanarak Konservatuar'ın değerli hocası, konserin başarılı Şefi Dürdâne Altan tarafından sahneye konan bu eserden, güzel oyunlardan ve solistlerin büyük başarıyla okudukları türkülerden dinleyiciler büyük bir zevk aldılar, bu halk dramını binbir imkânsızlıklar için

de sahneye koyanları coşkun bir şekilde alkışladılar. Dürdâne Altan'ın ricasıyla, Güzel Sanatlar Akademisi Kostüm - Bale Hocası İncilâ Yar, Akademi Köycülük Kurulunun kostümlerini, Kadıköy Halk Eğitim Merkezi de Gaziantep ve Elâzığ Halk Oyunları Ekiplerini göndererek hem konserin güzelliğini sağladılar ve hem de bu değerli hizmeti hiçbir maddî karşılık beklemezsiniz yaptıkları için Konservatuar Müdürünü "mevzuat yetersizliği" kışkıracından kurtarmış oldular.

Efsâneye göre, Kıroba Beyi, fakir Yörük kızı Fadime'yi ister. Fadime'nin yavuklusu yanar yakılır, bu perişanlık içinde içli, uzun havalarla teselli arar. Kıroba Beyiyle evlenen Fadime'nin yedi yıl çocuğu olmaz, eline aldığı taşa can vermesini Tanrı'dan diler :

*Ak taş diye bellediğim
Tülbentime doladığım
Tanrı'dan dilek dilediğim
Mevlâm şu taşa bir can ver."*

Fadime'nin bu yakarışından sonra bir çocuğu olur, şenlikler yapılır, sonra da oba katarlanıp Çiçekdağı'na yol alır. Devinin üstüne konan beşik, gece ormanda bir ağaç dalına takılır, kuzgunlar çocuğu parçalar ve anne rolünde konserin en başarılı solisti Güher Karabacak'ın bulunduğu ağıtla güzel konser sona erer:

*Elmalı'dan çıktım yayan
Dayan hey dizlerim dayan
Emmim atlı dayım yayan*

*Bebek beni del'eyledi
Yaktı yaktı küll eyledi
Bir kötüye kul eyledi*

*Yüksek mayaya koyduğum
Ala kilime sardığım
Yedi yılda bir bulduğum*

*Bebek beni del'eyledi
Yaktı, yaktı küll eyledi
Bir kötüye kuleyledi*

denir. Gece aynaya bakmak iyi değildir, denir. Aynaya bakana; "(—Aldırırısın kendini, ağzın eğilir vb.", denirdi. (Hipnoz ile ilgilidir). Eller, yahut kollar bağlanmaz, kismetleri bağlanır, denir. Elbise sırtta ge-yilmiş iken, döğmesini yahut her hangi bir yerini dikmek için de yine "Kismetleri dikilir" deyip, iki diş arasına bir cisim sıkıştırılır. Bu durum da hipnoz ile ilgilidir. Pas durumunu önler. Uyku hali meydana gelmesinin önüne geçer.

Süt emen kız veya erkek çocuklara, me-me iki parmak arasında tutularak süt ver-rilmez. "Haram olur derlerdi". Yine er-kek çocuk öpülmezdi. Çocuk bebek iken a-nası tarafından neresinden öpülürse, harp-te o noktadan vurulur, denilir, yaşlı ka-dınlar, örneklerini sayarlardı.

Ötmeyen horoz ile öten tavuk, eve kı-rsırlık getirir, derler, etleri yenmez, kes-i-lip yere gömülür. Dinin kader konusu Kısırlık'ın, bu suretle bulaşıcı olduğuna i-nanılır.

Halk Kültürü ve Sanatıyla İlgili Olaylar:

KANADA ONTORIO MÜZESİ ASİSTANI

Dr. Gervers Keçe Yapımını İncelemek İçin Yurdumuza Geldi

Yazan : İhsan HİNÇER

Dr. Veronika Gervers ve eşi Anadolu'da yapacakları geziden evvel İhsan Hınçer'i ziyaretlerinde.

Kanada Rom Textile Department Royal Ontario Museum Asistanı Dr. Mme Veronika Gervers, eşi New-York Üniversitesi ortaçağ asistan profesörü Michael Gervers ile birlikte 5 Temmuz 1972 tarihinde İstanbul'a gelmiştir. Keçeden yapılan kepenek, yamçı, yaygı, şapka, mevlevî ve diğer tarikat sikkeleri ile elişlerimizi, bölgelerinde incelemek için yapılan bu seyahat dolayısıyla, Kanada'da iken Müzeler ve Eski Eserler Müdürü Hikmet Gürçay aracılığıyla dergimiz Genel Yayın Müdürü İhsan Hınçer'le temas kuran ve Konya, Afyon, Tire'de keçecilik konusunda dergimizde çıkan yazıları isteyerek inceleyen Dr. Veronika Gervers, daha sonra Memleketimize gelmeye, keçe Türk tekstil sanayimizi yerinde incelemeye karar vermişlerdir.

10 Temmuz'da, İhsan Hınçer'in Erzurum'da, Konya'da, Tire'de ve Afyon'da verdiği adreslerde inceleme yapmak üzere Erzurum'a hareket etmişlerdir. Gervers'ler incelemelerini bu illerimizde sürdürdükten son-

ra Temmuz'un sonunda Yurdumuz'dan ayrılmışlardır.

★

"GALATA KÖPRÜSÜNDEN" ADI İLE PARİS'TE AÇILAN TÜRK SANATLARI SERGİSİ

Paris'te Mayıs 1972'nin sonunda bir sergi açıldı. Bu sergiye Fransızlar ve ziyaretçiler çok büyük bir değer biçti. Bu sebeple Haziran sonunda kapanacak sergi Temmuz ortalarına kadar uzatıldı. Sergi bir çarşı biçiminde Galata Köprüsünden adı altında Pigal ve Montmart'ın tam ortasında Muleru'ın yanında düzenlendi.

Paris gazetelerinden "Aurore" okurlarına sergiyi şöyle salık vermiştir:

"Bu sergiyi gidip muhakkak görmek lâzım. Paris'te bugüne kadar görmeye alıştığımız Hint, Çin, Afgan ve İran eşyalarından çok değişik çok daha başka ve orijinal şeyler bulacaksınız."

Serginin açık kaldığı günlerde Paris'in

kalburüstü butikleri ve Fransa'nın çeşitli şehirlerinden gelen dükkân sahipleri devamlı siparişler verdiler. Bu arada Fransız başkentindeki büyük mağazalardan "Printemps" da ise "Cafe Turc (Türk kahvesi) adı altında bir Türk köşesi de açıldı, yine "Galata Köprüsü'nden" alınan eşyalarla.

Serginin yaratıcıları genç sayılacak yaşta bir çift. Markovici'lerdi. Sergilerinin kuruluşunu şöyle anlatmışlardır:

"Türkiye'ye üç gezi yaptık bugüne dek. Erzurum'dan başka hemen her yeri gezdik. Gördüğümüz, rastladığımız eşya ve işlerin karşısında ağızımız açık kaldı. Bunun üzerine bu işe niyetlendik. İlk başta bu niyetimizi açtığımız Paris'teki bazı dostlarımız da bizleri teşvik etti. Nihayet son seyahatimizde 15 ton eşyayı yükleyip Paris'e taşındık."

Sergiyi Paris'te gezen yabancılardan bir İsviçreli hanım da Cenevre'de aynı sergiyi açmayı kararlaştırmış hattâ, bu maksatla Markovici'lerle anlaşmıştır.

Eşyalar büyük bir dikkat ve ihtimamla sergilenmiştir. Bu işte Paris'teki Turizm Büromuzun da ilgi ve yardımlarının katkısı olmuştur.

Serginin girişindeki bahçede insan boyundan büyük panolardan yapılmış dört Yeniçeri neferi nöbet bekler şekilde göze çarpmaktadır. Kapıların üzerine de saray kapılarının fotoğraflarından büyütülmüş panolar konulmuştur.

Sergide, nargile, çay bardağı ve koşum takımlarından tutun da, Şile bezlerinden yapılmış gömlek ve entarilerden Karagözlere, kurutulmuş ve çerçevenilmiş Düzce tütünlerinden beşiklere, Türk Devlet Tiyatrosunun afişlerinden, Paşabahçe ve Cam Fabrikasının kavanoz ve çeşimbülbüllerine halılardan ipeklilere, pamuklu kumaşlardan bakır işlerine, hasırlardan manav ve balıkçı küfelerine, tablalardan salep ve demir hindi güğümlerine, çeşitli kilim ve giysilerden kepeneklere, çeşitli Türk el sanatı eşyasından yağ tenekelerinden yapılmış maşrapalara kadar herşey var...

★

**FIKRET TÜRKMEN DOKTORA
TEZİNİ AŞIK GARİP ÜZERİNE
VERDİ**

Değerli Yazı Kurulu arkadaşımız Ata-

türk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Halk Edebiyatı asistanı Fikret Türkmen "Aşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma" konulu doktora tezini geçen ay İstanbul Üniversitesi'nde vermiştir. Tezde Aşık Garip'in Türkmen, Karaim, Kabartay, Balkan ve Anadolu varyantlarının epizotları mukayese edilmiş ve şiirler epizotlara bağlı olarak tahlil edilmiştir.

Türkmen, çalışmasında çeşitli coğrafi bölgelerden derlenen sözlü ve orijinal ve yazma varyantları esas almıştır. Dr. Fikret Türkmen'i bu başarılı çalışması üzerine kutlarız.

★

ODTÜ'DE YUNUS EMRE GECESİ

Orta Doğu Üniversitesi Türk Halk Bilimleri Topluluğu bir öğrenci kulübü olarak zaman zaman olumlu çalışmalar yapmaktadır. Geçen ay Silifke Halk Dansları Topluluğu Turizm ve T. Bakanlığının aracılığı ile İspanya'da yapılan Uluslararası Halk Oyunları Şenlikleri'ne katıldı.

Haziranın onbirinci gecesi de bir Yunus Emre Gecesi düzenlendi. Bu geceyi topluluğun Eğitim Kolu hazırladı. Yunus'un halk arasında efsaneleşen yaşantısı sahne de parça parça canlandırıldı. Sahne basit bir dekor içinde idi. Oyuncular da kendi günlük kıyıkları içinde idiler. Böylece çağımızın ileri oyun görüşüne uydular.

Fusun Ataşer'in güzel takdimleri ile Erdem Çelik, Yener Aydın, Hasan Akyar'ın sazların eşliğinde sahne dışından Yunus ilâhilerini okumaları gerçekten bir sanat ziyafeti oldu.

Yunus'u, Ahmet Buldan başarı ile canlandırdı. Taptuk Emre rolünde Mehmet Soylu, Hacı Bektaş rolünde de Yener Aydın başarılı idiler.

ODTÜ Türk Halk Bilimleri Kulübü üyelerini Türk Kültürüne dönük çalışmalarından dolayı tebrik ederiz.

★

AŞIK BEYHANİ'Yİ ANMA GECESİ YAPILDI

8 Temmuz 1972 günü İstanbul'da bir Aşık Beyhanî (İbrahim Engin)'yi Anma Gecesi düzenlenmiştir. Geceyi, 38 yaşında olan ve 2 sayı evvel dergimizde biyografisi

Tire'de Debbâğlık

Yazan : Gündüz ARTAN

Son yıllarda motorlu tezgâhlarda işlenerek verimi artırılan ve şehir dışında ayrı bir yerde çalışmaları sağlanan debbâğlık, uzun yıllar şehir sağlığına tehlikeler yaratmıştır. Şehir içinden geçen Tabakhane çayının iki yanında yer alan tabakhanelerden akan deri sıyrıkları, kireçli ve ilâçlı sular dere suyuna karışarak şehir içinden geçirdi. 1935 yılında Belediye tarafından tabakhaneler şehir dışına çıkarılmıştır. Bol ve temiz su ile çalışılan bu el sanatı, pek zengin sularıyla meşhur olduğu için Tire'de gelişmiştir. Tire'de imal edilen Yağlı vakata, renkli vakata, Amerikan vîdala, Amerikan köselâ, Renkli sahtiyan, Renkli meşin, Beyaz meşin çeşitleri bölgede tanınmış ve aranılan mamullerdir.

Ham deri şu işlemlerden geçerek işlenmektedir: Ham deri önce kireç çukuruna atılır. 15 gün orada kalan ve uzun kılları dökülen deriler çıkarılınca kalan tüyleri bıçakla kazınır. Sonra birinci palamut havuzuna atılan deri orada 15 gün bekletilir. Sonra ikinci palamut havuzunda bir ay, üçüncü palamut havuzunda bir ay ve dördüncü palamut havuzunda altı ay bekletilen deri bu son havuzdan çıkarılınca mermer üzerine serilir. Önce demir merdaneyle, sonra taş merdaneyle dövülür. Son kalan kılları ince bıçaklarla temizlenir. Birkaç gün sonra bu deriler bahkyağı ile yağlanır. Bu işlemlerden geçen deri kuruması için 15 gün asılı kaldıktan sonra satış için balya yapılır. Kilosu 4 liradan alınan ham deri işlendikten sonra 9 liraya satılır.

ni verdiğimiz Aşık Beyhanî'nin kardeşi Hasan Hüseyin Engin düzenlemiştir.

Gece'ye Aşık'ın seven dostları ve büyük bir dinleyici topluluğu katılmıştır. Açık Hava Tiyatrosu'nda yapılan geceye sanatçılardan Arif Sağ, Yıldız Yurtsever Güllüm, Hasan Hüseyin Engin, Hüseyin Karataş, Cemile Cevher, Turan Engin, Hüseyin Atay, İsmail Daimî, Mehmet Özçelik, Mecnunî, Ali Serdarî saz ve deyişleriyle katkıda bulunmuştur, programı Nejat Birdoğan görülmemiş bir düzen ve içtenlikle sunmuştur.

Gece dolayısıyla kardeşi Hasan Hüseyin Engin tarafından bastırılan "Beyhanî, Hayotı ve Şiirleri" adlı kitap da büyük haccime rağmen 5 lira fiatla satışa çıkarılmıştır. Eser büyük ilgi ile karşılanmıştır.

★

MUT EL SANATLARI SERGİSİ

12 Temmuz 1972 günü Ankara'da Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Salonlarında Mut El Sanatları'na ait bir sergi açıldı. Sergiyi bizzat Sanayi ve Teknoloji Bakanı Me-

sut Erez açtı. Seçkin bir sanatçı topluluğunun hazır bulunduğu Sergi'nin hazırlanmasında Mut Belediyesi Elektrik İşletmesi Müdürü Sıtkı Soylu ile Bakanlık uzmanlarından Sevgi Babaoğlu ve Nermin Cin'in büyük emekleri geçmiştir.

9, 10 ve 11 Haziran'da Mut'ta yapılan Kaysı Bayramı ve Karacaoğlan Şenlikleri sırasında Mut köyleri ve yöresinden toplanan köylü el işleri ve sanat eserleri büyük hayranlık ve ilgi topladı. Kaysı Bayramı ve Karacaoğlan Şenlikleri sırasında Mut'ta daha önce ziyaretçilerin istifadesine sunulan bu el işlerinin çok büyük bir takdir toplaması üzerinedir ki, bu güzel sergi, Ankara'da halkın istifadesine sunuldu.

Şimdiki kadar yapılan amatör çalışmalarında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının da faaliyete geçmesi, el işi ve sanat eserlerinin yok olmasını önleyecek bir davranıştır. Bu bakımdan gerek Bakanlık uzmanı Sevgi Babaoğlu'nu ve Nermin Cin'i, gerekse Mut Belediye Başkanı ve Sıtkı Soylu'yu bütün kalbimizle tebrik ederiz.

Dergimiz, gelecek yıl yapılacak olan Mut Kaysı Bayramı ve Karacaoğlan Şenlikleri dolayısıyla özel bir sayı yayımlayacaktır.

Sivasın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler

- I -

Toplayan : Doğan KAYA

İleyenin (1) galayı,
Otururlar dolayı,
Yar sevmesini bilmir (2)
Onun da var goloyu (3)

Damdan dama, ip gerdim,
İpek'li mendil serdim,
Evin, büyük kızını,
Candan, ürek'den sevdim.

Gara toyuh kaçır
Ganedini açır
Dünkü sevdiğüm kız
Böyün (17) menden kaçır

İleyende bulguram,
Çatış gaşa vurgunam,
Çatış gaşın uğruna,
Mehlelerde sürgünem.

Eli elek'li, yarım,
Çiyi (11) yelekli, yarım,
Oturuf, humar oynar,
Gurşun bilek'li, yarım.

Gara gara sinekler,
Siveyi (18) delecak'ler,
Ahısan al meni,
Düşmana verecek'ler.

İleyen de duz olsam,
Böyüevde (4) kız olsam,
Yar yapıdan geçen de; (5)
Evde yalağız olsam.

Altın tasın, keneri,
İçinde gırdım, narı,
Küstüruf yola vurdum.
Gaytan bıyıklı (12) yarı..

Gara gara, sinek'ler,
Siveyi, delecak'ler,
Sevmedüğüm oğlana,
Zornan (19) mı verecekler?

İleyen gaymah gerek (6)
Teşdere (7) yaymah gerek,
Yar üsde yar sevenin
Gözünü oymah gerek

Ay doğar sini sini,
Men sevdim birisini,
Cellat boynumu vursa;
Söylemem doğrusunu.

Gara hergin (20) içinde,
Gara tozluh gıcında,
Sağ olsun da sallansın,
Acıyurdun içinde

Göğercin vurdum gahmaz
Ganı sel oluf (8) ahmaz
Guccik'ken bir yar sevdim
Böyüüf söze bahmaz

Ay doğar, sini kimi (13),
Sallanar, selvi kimi,
Yarın gohusu geler,
Mısırın gülü kimi.

Hey lazlara lazlara!
Yem töküm (21) gazlara
Gazlar yemi yeyende,
Sarılarm gızdara (22).

Çay aşşağı çay sıra,
Teze hıyar mansıram,
Davay oluf yayılsam,
Yarımın ardisıra..

Bir ay doğar pasınnan,
Pasının ortasınnan!
Eylil yarım bir öpüm (14),
Ağzıyın ortasından.

A! aşşağı vur dizi,
Baban görmesin bizi,
Eyer görerse bizi,
Öldürer ikimizi.

Gaya başında tendir,
Yandır Allahım yandır,
Meni bir çüt (9) guş eyle;
Yarın göysüne gondur.

Ay doğar, aya geder
Elinde maya geder,
Vefasız yar sevenin;
Emeyi zaya geder.

Aynam aynam ellere,
Aynam düşdü göllere,
Ayna gurvan olum,
Seni dutan ellere.

İlan (10) ahdı yamışa,
Su neylesin yanmışa.
Allah sabırlar versin
Yarından ayrılmışa..

Ay doğar, bedir Allah
Bu sevda nedir (15) Allah
Ya meni yara götü
Ya mana sabır Allah

Halbirde (23) tut gurusu,
Geşdi güzel sürüsü,
Sürüsünde deyilem;
Yahdı meni birisi.

Dam üstünde seğerek,
Seğereye su gerek,
Deliganlı oğluna;
İnce belli kız gerek.

Ay ışığı ışığı!..
Elinde bal gaşığı,
Gine nerden gelir,
Mehlenin yahışığı..

Porteke! dilim dilim,
Gel otur benim gülüm,
Ne dedim neden küsdüm,
Lal olsun benim dilim.

Damdan dama gayaram,
Guccik para sayaram,
Men bu dertden ölersem;
Gaderime sayaram.

Gara toyuh (16) gaz kimi,
Ganetleri saz kimi,
Ne orada durursan,
Nişanlı kız kimi..

Porteke! soyular mı?
Tabağa goyular mı?
Yar dediğin bal gaymah
Gaymağa doyular mı?

ARAŞTIRMALARI

6397

Gavahda ki, gargalar,
Gavah dah, yirgalar (24)
On beşine, deyen gız;
Öveş (25) kimi, yirgalar.

Sabah güneşi doğui,
Boyalı gonahlara,
Yar bizi davat edii,
Almalı (31) yanahlara,

Çarşıdan gelenlere,
Gaz goydum fenerlere,
Vurun vurun öldürün,
Yarı terkedenlere.

Ülkerler, tereziler,
Göynüm yarı arzular,
Göynümde ki olmazsa;
Ağgara (26) gelsin yazılar

Merdüvan da gırh ayah,
Gırhına vurdum dayah,
Deseler yarın gelif,
Çaçaram yalın ayah.

Bu derenin uzunlu,
Gıramadım buzunu,
Aldım dadaş gızını;
Çekemirem nazını.

Get galeden gar getir,
Mendiline goy getir.
Mendilin, ter gohuyor,
Altın tasa goy getir.

Ağ daşı galdırdılar.
İlanı öldürdüler,
İlanı öldüreni;
Cennete gönderdiler.

Bu dereden iz geder,
Bir gınalı gız geder,
O gız yolu şaşırif;
İnşallah bize geder,

Garşı garşı hanımız,
Garşıda hırmanımız,
Sen ordan çih men burdan,
Kör olsun düşmanımız.

Araz (32) Araz han Araz!
Bingölden galhan (33) Araz
Yarım suya gelende,
Su verme çalhan Araz.

Araz'a vurdum testi,
Araz bulandı geşti,
Muhannet emmim oğlu;
Menim de vahdım(39) geşti

Körpünün altı ildız,
Nerden gelirsın baldız,
Sen getde bacın gelsin;
Yatamıram yalağız.

Ata minen (34) ağadır,
Atın yönü, dağadır,
Ey gözünü sevdiğüm!
Bu türküler sanadır.

Garenfilim puharı, (40)
Dalları baş yuharı,
Vardım (41) yar gapısına;
Demedi "çih yuharı".

Pencere dar perde dar,
Dar sohadan gelen yar,
Dizlerime cıhır,
Şu garşıdaki garlar.

Erzurum'dan Kemah'dan,
Yar geler oynamahdan,
Yarın parmağı şişif,
Def çalıf, oynamahdan.

Garenfilsen darçınsan,
Niye bele (42) hırçınsan,
Ne böyüksen ne güceik,
Ancah benim harcımsan 43

Pencereden guş uşdu,
Yandı ürek, tutuşdu,
Yanma üreyim yanma,
Ayrılıh bize düşdü.

Erzurum ovaları,
Yayılar develeri,
Oturuf goyun sağar,
Terliyif memeleri,

Garanfilem, darçınam,
Dalda bir göğercinim,
Onbeşime deymeden;
Ası! senin harcınam.

Pencereden el eder,
Gözderi gel gel eder,
Senin orda duruşun,
Meni burda del eder.

Erzurumdan gahda gel,
Sular kimi ahta gel,
Mennen(35)sana fayda yoh
Sen gendine bahta gel.

Garanfilem, biberem,
Mehlenizde, dilbaram (44)
Eziz (45) dutun gomşular,
Bir ayeçen (46) gederem.

Pencereden bahır,
Guran ahıf ohur,
Kekiline yah (28) süruf,
Burcu burcu gohur.

Erzurum eyrilesen,
Çarhola (36) çevrilesen,
Men yarımı alım;
Himinnen (37) devrilesen.

Garenfilim budama,
Oğlan gelme odama,
Gelirse güzel gelsin;
Çirkin goymam odama.

Pencereden bahıver,
Bir şüşe irahı (29) ver,
Geynundaki memeyi;
Ağzıma birahıver.

Arazı ayırarlar,
Gumunu gayırarlar,
Ne kötü mehleniz var
Sevmeden ayırarlar.

Garenfil ekersen mi?
Balman şekersen mi?
Dünyede yahdın meni;
Ahretde çekersen mi?

Süt goydum tencereye,
Yar geldi pencereye,
Gadan alım (30) de sen de;
Alaram içeriye

Çoravın (38) ağına bah,
Desdele bağına bah,
Yar ahlına gelende;
Tecerin dağına bah.

Garenfil oydu meni,
Bir güzel soydu meni,
Soyduğunda deyilem;
Ortada goydu meni.

Garanfilim maranda
Açıl dosta varar da
Gavurlar dine, gelir
Yar yara yalvaranda

Garenfil oydu meni,
Bir güzel soydu meni,
Vurdu öldüremedi;
Yaralı goydu meni.

Garenfil gofayınan (47)
Yar sevdüm sefayınan,
Yarı yardan ayıran,
Can versin cefayınan.

Garenfil gurutmadım,
Yar seni unutmadım,
Hatırını sayardım,
Üsdüne yar dutmadım.

Garenfil olacahsın,
Sararif solacahsın,
Men müftüye danıştım;
Sen benim olacahsın.

Garenfil, deste geder,
Gohusu, dosda geder,
Yıhımlar bu Suvaz'ı,
Sağ gelen, hasda geder.

Bu goyun, meler geler,
Dağları, deler geler,
İki gönül, bir olsa,
Geceyi, böler geler.

Oğlan oğlan öte var,
Oğlan sende hata var,
Ergen (49) gızın goynunda,
El deymedik kete (50) var.

Yol üsdünde bir doysan,
Yol vermir ki, savuşam,
Allah o günü versin,
Men yarıma gavuşam.

Uzah uzah çeperler, (51),
Çepere su seperler,
Uzah yoldan gelenin;
Yanağından öperler.

Çayırda at nallıyır.
Tapaçası parlıyır
Menim yarım yoh kimi,
Mana (52) mendil sallıyır.

Dama çıhdım, dam iki,
İldiz saydım, on iki,
Ellerin yarı gelif;
Hanı bizim boz tilki.

Yazı yazdım yazıdı,
Galemim kirazıdı,
Daha çoh yazacahdım,
Müreggebim azıdı.

Yazın yeşerer çayır,
Dolanar dağla bayır,
Anlın terinle, çalış,
Haramdan, gelmez hayır.

Dam üsdünde gayaram,
Ufah para sayaram,
Sizin kimi gızdarı;
Culuh, (53) diye yayaram

Dam üsdünde pıtrah (54)
Haydın gızdar oturah,
Ne oturah, ne durah;
Haydın gızdar sarılah.

Dama atdım keseri,
Vuramadım men seni,
Bir babanın gönlünü,
Edemedin serseri.

Damda darah duraram,
Yar itirdim (55) araram,
Eyer yarı bularsam,
Muşambaya sararam.

Dam üsdünde kediler,
Ağ bağırı yediler,
Çoh dohdurlara getdim,
Gara sevda dediler.
(Devam edecek)

MÂNİLERİN DİPNOTLARI

1. ileyen : leğen
2. bilmir : bilmiyor
3. goloy : kolay
4. büyüyev : büyük ev
5. geçende : geçince
6. gerek' : sondaki (K') se-si (yh) olarak telâffuz edil-mektedir.
7. teşdere : teşlere, leğen-lere
8. oluf: olmuş
9. çüt : çift

10. ilan : yılan
11. çiyin : omuz
12. gaytan bıyık: ince bı-yık
13. kimi : gibi
14. öpüm : öpeyim
15. nedj : nedir
16. toyuh : tavuk
17. böyün : bu gün
18. sive : kapının yan tah-laları
19. zornan : zor ile, zorla
20. herg : sürülmüş tarla
21. töküm : dökeyim
22. gızdar : kızlar
23. halbir : kalbur
24. yırgalamak : ırgalamak
25. öveş : iki yıllık koyun
26. ağ gara: ak kara
27. uşdu : uçtu
28. yah : yağ
29. irahı : rakı
30. gadan alım : belanı ala-yım
31. alma : elma
32. Araz : Aras nehri
33. galhan : kalkan
34. minen : binen
35. nennen : benim ile, be-nimnen
36. çarhola : çark ola
37. himinlen : himi ile
(bkz. 99)
38. çorav : çorap
39. vahdım : vaktim
40. puhari : evlerin baca-lardaki duman çıkan yeri
41. vardım : gitdim
42. bele : böyle
43. harcımsan : layığımsın
44. dilbar : dilber
45. eziz : aziz
46. ayeçen : aya kadar
47. gofaynan : kova ile
48. Suvaz : Sivas
49. ergen : bekar genç
50. kete : bir nevi börek
51. çeper : araziye çeviren
- çit
52. mana : bana
53. culuh : hindi
54. pıtrah : dikenli bitki
55. itirmek : yitirmek

Köy Oyunları :

Yıldızeli'nde Kiremit ve Topal Kız Oyunları

Yazan : H. Avni YÜKSEL

1 — KİREMİT OYUNU :

Yıldızeli ve çevre köylerinin en tanınmış oyunlarından birisidir. Fakat bu oyunun her köyde ismi başka başka. Karalar köyünden bunu KİREMİT ismiyle tesbit ettim. Oyunla isminin arasında bir ilişki bulamadım.

Oyun oynandığı bölgeye göre gerek figürlerinde gerekse türküsünde çeşitli değişiklikler göstermektedir. Burada biz figür ve türkü farklarını belirtmeden sadece Karalar köyündeki şeklini anlatacağız.

Oyun kadın ve erkekler tarafından ayrı ayrı oynanmaktadır. Her iki şekilde de oyuncu sayısı çifttir. Varsa oyunu davul zurna ile yoksa çalgısız oynarlar. Genellikle davul zurna bulunmadığı için oyunun türküsü büyük bir yer kaplar. Yani hem oynanır hem söylenir. Türküler bazan baştan başlar tek tek sona doğru söylenir, bazan topluca bazan da ikişer ikişer, yine iki gruba ayrılarak grup grup söylenir. Kıyafet ise mahallidir.

Oyuna önce bir dizi halinde kol kola başlanır. Vakit geçtikçe oyun kızışır, halay başı mendille ortaya çıkar diğerleri etrafında türküyle dönerler. Daha sonra karşılıklı iki gruba ayrılırlar. Söylenen türkünün her dörtlüğü bittikçe gerek o yuncular gerekse seyirciler tempo tutarlar alkışla. Oyunun dikkati çeken özelliği ayak ve kollarıdır. Hareketler bu uzuvlarda toplanır. Oyunun başında ve aralarında oyun durur, herkes eğilir, eller yere dik olarak bırakılır, hep beraber "aleheeyy" diye bağırılır ve biri türkünden bir dörtlük söyler, hemen arkasından tekrar zıplamağa başlarlar. Oyun bir ileri bir geri ve üç adım dolanmak şeklindedir. Belirli bir yerde bitiş yoktur. Oyuncular ne zaman yorulurlarsa oyun o zaman durur. Eğer söylenen türkü bitmiş ise tekrarlanır. Oyunun türküsü şöyledir :

Kiremit özüyümen
Kimi görmüş gözüyümen
Adam yâre küser ni
Ellerin sözüyümen
(Alkış)

Et koydum tencereye
Dolan gel pencereye
Sana kurban olurum
Al beni içeriye
(Alkış)

Karyolada yatıyor
Bana şeker atıyor
Bek sarılma sevgilim
Bıyıkların batıyor
(Alkış)

Çayırda kıldım namaz
O da hakka yaramaz
Cahilin ettiğini
Allah bile kinamaz
(Alkış)

Çay aşağı kurt izi
Mevlam ayırdı bizi
Babayım aklı olsa
Everir ikimizi
(Alkış)

Bir taş attım tarlaya
Taş tarlada parlaya
Oğlan kızın koynunda
Domur domur terleye
(Alkış)

Kahve kodum cezveye
O yar gitmiş gezmeye
Elim kötü dadanmış
İlik düğme çözmeye
(Alkış)

Sular akar yerinden
Çağlayarak derinden
Şen gönlüm viran oldu
O yarin kederinden
(Alkış)

*

2 — TOPAL KIZ OYUNU :

Bu oyuna bazı yerlerde "Kamalı" bazı yerlerde de "Aynalı" derler. Kimisi kama ile korkutup kandırarak kimisi de ayna ile kandırarak kızı elde eder. Yine bunun herkes tarafından bilineni ise Kars oyunlarındaki kandıran şekilleridir. Her ne kadar köylüler bu oyunun kendi köylerine ait olduğunu söylediler ve bununla ilgili bir hikâye de anlattırlarsa da ben bunu köyün dışardan alıp ta bazı değişikliklerle kendilerine mal ettikleri inancındayım. Çün-

kü diğer gördüğüm oyunlardan fazla bir değişikliği yoktu. Sadece söylenen türkü kendilerine ait çalgısız ve birkaç hareket değişikliği. Kandırılmak istenen kız oyunun isminden de anlaşıldığı gibi topaldır. Oyun mübalağalı bir şekilde total takli-diyle başlar. Oyuncular sekerek bir öne bir arkaya doğru aksarlar, o ara hepsinin sol ayağı dizlerinden kırılır. Oyunla beraber türkü de söylenir. Bu köyün her halayında olduğu gibi tek ikişer veya hep beraber oluyor. Oyunculardan biri total kız takli-diyle ortaya oturur, diğerleri de teker teker onun etrafında dönerek kız kandırmacı çalışır. Bu kısımdaki figürler yukarda da söylediğim gibi Kafkas danslarını hatırlatıyor. Fakat bundan köy delikanlılarının haberleri bile yok. Kim bilir bilemiyorum belki de inanç ve soy birliği, ortak yaratılışla Türk Ulusunun birbirinden uzak yerlerde yaşayan evlatları neşe ve üzüntülerini aynı tepki ve hareketlerle belirtiyorlar. Burada da olduğu gibi mahalli özellikleri de katarak değişik folklor değerleri yaratıyorlar.

Topal Kız Oyununun türküsü şöyle :

*İndim kuyubaşına topal kız
Kurban olam kaşına topal kız
Annesi kurban olsun topal kız
Kızının oynasına topal kız
Ağ daşı kaldırsalar topal kız
Yulanı öldürseler topal kız
Yarı güzel olanı topal kız
Cennete gönderseler topal kız
Ceviz içi dört gıymak topal kız
Gönüllük yardan ayrılmak topal kız
Ayrılmak diyok amma topal kız
Sonuna dayanamak topal kız
Cevizin gıymağyım topal kız
Güzeller oynağyım topal kız
Camekânın içinde topal kız
Çiğ südü kaymağyım topal kız
Arpalar destesiyim topal kız
Güzeller hastasıyım topal kız
Gız memen eğri bitmiş, topal kız
Ben onun ustasıyım topal kız
Arpa biçtim süt iken topal kız
İçi sarılı diken topal kız
Gel sarılık gel yatak topal kız
Sen kız ben oğlan iken topal kız*

Her mısra ikişer kere tekrarlanır.

Bize gelen KİTAPLAR

● Mehmet ÖNDER : "Mevlâna Şehri Konya". Tarihi Kılavuz. II. Baskı. Konya Turizm Derneği Yayını. 23,5 x 16,5 Cm. boyunda, 514 sayfa, 50 lira.

● Fikret OTYAM : "Gide Gide 1/2/3". (1 — Ha Bu Diyar 2 — Doğudan Gezi Notları, 3 — Harran/Hoyrat/Mayın ve İrip). Gezi notları. Ok Yayınları. 19 x 11 boyunda, 280 sayfa yazı, 32 sayfa fotoğraf, 15 lira.

● Âşık SELMANİ : "İki Cihan Dostu". Güçlü âşığın 54 şiiri. Mayataş Yayınları. Dağıtım Nuruosmaniye Cad. 5, Çağaloğlu — İstanbul. 19,5 x 13,5 boyunda, 64 sayfa, 5 lira.

● İbrahim ENGİN (BEYHANİ) : "Beyhanî, Hayatı ve Deyişleri". Önsöz : Nejat Birdoğan. Genç yaşında ölen Beyhanî'nin şiirlerini kardeşi Hüseyin Engin toplamış, bir araya getirip bastırmıştır. Dergimizden istenebilir. 19,5 x 13,5 boyunda, 134 sayfa, 5 lira.

● Dr. M. Fahrettin KIRZIOĞLU : "Karapapaklar". Dede Korkut Oğuznameleri ışığında. Borçalı / Kazak Uruğu'nun Kür/Aras Boylarındaki 1800 yılına bir bakış. Tarih, etnoloji ve dil araştırmaları. Türkoçağı Erzurum Şubesi Yayınları, 1. sayı. 24 x 17 boyunda, 32 sayfa, 7,5 lira.

● Atiye KESKİN (KUBANLI) : "Cezayir Mektupları". Roman Mayataş Yayınları. 19 x 13 boyunda, 293 sayfa, 15 lira.

● Ceyhan Atuf KANSU : "Halk Önderi Atatürk". TDK Halk Kitapları, Türk Büyüklüleri Dizisi : 1. 20 x 14 boyunda, 92 sayfa, 5 lira.

● İbrahim BAYBURA (Em. Kr. Alb.) : "Amerika". Tarihçesi, Türk — Amerika tarihi münasebetleri, Gezi notları. 17x24 boyunda, 210 sayfa, 1 harita 10 lira.

● M. Tevfik HACİBEYOĞLU : "1972 Lokman Yılıhı". İlâc ve eczacılığa dair mektuplar, yarı ciddi - yarı mizahî yazılar, şiirler, maniler, Lokman Laboratuvarı, Bahçelievler — İstanbul. 16 x 12 boyunda, 160 sayfa.

Yazan : İbrahim ASLANOĞLU

Kangal'm Sekiliyurt köyünden Molla Hasan Oğullarından Osman'ın, 1900 yılında bir oğlu dünyaya geldi. Osman kundağı aldığı gibi o gün evinde konuk olan Âşık Ruhsatî'nin önüne bıraktı, O da çok sevdiği bu eski dost çocuğunun hemen kulağına ezan okuyup, adına kendi adını koydu. Sonra da : "büyüyünce emsalim olsun" dedi. Küçüğün adı böylece Mustafa, mahlası da "Emsalî" oldu.

Küçük Mustafa 15 yaşına girince tuhaf bir düş gördü. Ad babası Ruhsatî bir bahçede oturmuş, üç kız ile âlem yapıyor. Bir ara deyişatla kızın birinden su istiyor. Kız suyu getirince almıyor, Mustafa'ya havale ediyor. O da hemen alıp son yudumuna kadar tepesine diyor. Bitirince başını kaldırıp bakıyor ki, ne görsün? Dille medhine imkân olmıyan bir güzel. Baş dö-nüyor, gözü kararıyor. Birdenbire içindeki bir kor alev alev tutuşup, bütün vücudunu sarıyor.

Tuhaf olan yalnız düş olsa neyse? Gerçeği ondan da beter. Aradan haftalar, aylar geçmesine rağmen, gördüğü yüz aklından bir türlü çıkmadı. Unutmak istedi, olmadı; oyalanmak istedi, boşuna.. Bunda da bir hikmet vardır deyip, çıktı yola. Bir süre dolaştıktan sonra, Malatya'da fincan falına bakan bir kadın : "Aradığın kız burarlarda değil, onu kendi çevrende ara." diye ilk işareti verdi. Daha durur mu? Hemen Kangal'a döndü. Köy köy aramağa başladı. En sonunda Kızılınış köyünde düştü gördüğü üç kıza da buldu. Hoş beşi bile beklemedi. Kendisine su veren kızın karışısına oturup, şu demeyi söyledi :

*Kara gözlüm senden ayrı düşeli
Benim çektiğimi bir Allah bilir
Benim sana yakındığım yandığım
Yerde Padişahla gökte Şah bilir
Su sinemi ateşlere yaktığım
Gözlerimden kanlı yaşlar döktüğüm
Amca ben bilirim benim çektiğim
Ne Garip, ne Kerem, ne Emrah bilir
Sinemde yârem var inceden ince
Sızlar yüreğim yâri görünce
Yârın yarasını yâr sarar anca
Ne hekim ne doktor ne cerrah bilir*

*Kalktı gönül terk eyledi yurdunu
Bulamadım bu sevdanın ardını
Kimse bilmez Emsalî'nin derdini
Derinden çektiği derin âh bilir*

Akasından bir deyiş daha :

*Benim böyle ateşlere yandığım
Kerem gibi Aslıhan'ın ucundan
Mecnun gibi pervaneye döndüğüm
Leyla gibi bir civanın ucundan
Dertli gibi sır defterin açtığım
Eyyub gibi derin derde düştüğüm
Ferhat gibi sefil serden geçtiğim
Şirin gibi bir cananın ucundan
Garip gibi el dilinde kaldığım
Emrah gibi ummanlara daldığım
Gazel gibi sararıp da solduğum
Billahi sevdiğim senin ucundan
Yazıcıoğlu gibi hatlar yazdığım
Âşık Ömer gibi ebyat düzdüğüm
Emsalî'yim yazı yaban gezdiğim
Bir vefasız Mühriban'ın etinden*

Uzun söze ne hacet, barı murade erdi mi diyeceksiniz? Ne gezer.. Kısmet değilse, ne kadar çabalasan faydasız. Bunu da kendisinden dinleyelim :

*Bir kulun kaderi yanlış olursa
Talihi kendine yar olmaz imiş
Yiğitin bahtında yokluk olursa
Ne kadar çalışsa var olmaz imiş
Koluna alıcı doğan kondursan
Turna katarım gökten indirsan
O parmağın kandil olsa yandırsan
Vefasızdan vefadar olmaz imiş
Şu darı dünyada çektiğim ahlar
Nice bir seneler nice bir mahlar
Ervahından ayrı yazılan ruhlar
Kıyamete kadar bir olmaz imiş
Emsalî'yim derim binde birini
Ferhat olan nice sevmez Şirin'i
Aradım kitapta buldum yerimi
Kanaattan yahşi kâr olmaz imiş*

Emsalî kolay yazabilen bir şair. Her cebinden bir şiir mecmuası çıkıyor. Ağır ağır fakat, tatlı bir konuşması var. Halk şiirini iyice kavramış olduğu belli. Buna özlü deyişleri en güzel tanık. Kendi yalnızlığına gömülmeyi seviyor. Yaratılış çekingem olduğu için adı ile il sınırlarını aşmamış. Galiba Ruhsatî gibi ölümünden

sonra taminacağı benziyor.

İmamlık yaptığı Demiriz köyünde Mustafa ismini bilen yok. Fakat Emsali Baba dediniz mi herkes gösteriyor. Biz de öyle tanıyalım.

Şimdi ne yapıyor, hali vakti yerinde mi diye bana sormayın? İşte cevabı :

*Şu darı dünyanın mihnetlerinde
Hersey çetin amma hele fakirlik
Yığıdi faridan üç şey var imiş
Züğürtlük yoksulluk illâ fakirlik
Her kapıda iki inek sağdırır
Ne tarlaya sulu yağmur yağdırır
Varır bir nâmerde boyun eğdirir
Koçğiyiti eyler köle fakirlik
Gam kasavet temel tutar gönline
Zevki safı zerre gelmez aynına
Yorganı döseği sarar boynuna
Yığıdi düşürür yola fakirlik*

*Borçlu yakasından tutar gam gibi
Ne çete eşkiya ne haram gibi
Ne humma ne tifo ne verem gibi
Ölümden besbeter belâ fakirlik
Hiç kimse fakirin yüzüne gülmez
Fukaranın dostu ahbabı olmaz
Her nereye varsa işi ras gelmez*

*Küçük başa büyük belâ fakirlik
Soran olmaz fukaranın halini
Tutan olmaz düşkünlerin elini
Yoksulu yok eder dünya malını
Hasret kor altına pula fakirlik
Başını taşlardan taşlara çalar
Gübreden çıkarır ahbuna beler
Haddelerden çekip elekten eler
Çektirir her türlü çile fakirlik*

*Emsalî'm der eyvah geçen günümde
Gezemedim uzunumda enimde
Âhir nefesimde son zamanumda
Bana da vurdu bir sille fakirlik
Şiirlerinden birkaç örnek daha :*

I

*Ben âşıkım deyüi dava kuranlar
Buyurun burası meydan yeridir
Baş acıy er meydanına girenler
Merd içinde Şahı Merdan yeridir
Ey âşıkım bu meydana sen de gel
Mecaziden hakikate dön de gel
İşte bıçak işte boğaz çal da gel
Ask ile dostlara kurban yeridir
Kılıç yaresini Lokman bitirmez
Gönül dostun göz hasmını yitirmez
Evlat baba döseğinde oturmaz
Köşkü Süleyman da sultan yeridir*

*Âşıkların nutku Hak'tan verilmiş
Nice yerde seçeresi görülmüş
Emsalî'min siyasetin kurulmuş
Yazılmış kâline ferman yeridir*

2

*İnsanlık görmemiş insan içinde
Kendini bir insan sanar zavallı
Oturup kalmamış âdem içinde
Sohbetini irfan sanar zavallı
Ehli kâmil meclisine varmamış
Medeniyet mektebine girmemiş
El içinde el yumruğun görmemiş
Pençesini aslan sanar zavallı
Terbiye zamanı yatmış uyumuş
İzan bilmez edep erkân ne imiş
Yabanda yetişmiş dağda büyümiş
Mimareyi orman sanar zavallı
Sohbet etmiş acem ile kürt ile
Üljet etmiş ayı ile kurt ile
Karşı durup konuşmamış merd ile
Kendisini merdan sanar zavallı
Emsalî'm der Delidağ'da salınır
Sanar akıl hep kendinde bulunur
Kulağında zilli çalır çalınır
Yolda geçen kervan sanar zavallı*

3

*Ey birader ileride tufan var
Gel vakitsiz yola gitme kış değer
İdareden fazla lokma haramdır
Kânaati elden koyma aş değer
Her pehlivan Şahı Merdan olmaz
Her muabbir düş ilmini bilemez
Kişi evmek ile menzil alamaz
Yavaş yürü ayağına taş değer
Edep ile iz'an farz ile sünnet
Hayâsız insana haramdır cennet
Bin sene havaî eylesen hizmet
Âkibette ücûretin boş değer
Emsalî'm der düşme mecazi aşka
Mecazi aşk ile cıkmaz köşke
Her adamı pehlivan başka
Bir şahin ternoğı yüz bin baş değer*

4

*Havaîyi ceht etme behey divane
Engine çekilir göç var sonunda
Boran eser boğulursun tufana
Kırcılı boranlı kış var ucunda
Zahmalar yiyip de yirtildim sanma
Kudret nizamında tertildim sanma
Kahir azabından kurtuldum sanma
Başına gelecek iş var ucunda
Olur olmazın meydana girme
Topal beyyir gibi dizini yorma*

Bursa'dan Derlenen Bir Masal :

Vermeyince Mabut, Neylesin Mahmut

Derleyen : Hayri ÖZEL

Padişah II. Mahmut zamanında, İstanbul'da "Tıkandı Baba Kahvesi" adıyla anılan bir kahve varmış. Bu Tıkandı Baba adlı Sultan Mahmud'un kulağına gider. İştin aslını merak ettiğinden, giyim değiştirerek, veziri ile birlikte Tıkandı Baba'nın kahvesine gelirler. Bakarlar ki çok düzensiz bir kahve. Gelip gidene de az. Derviş giysileri içinde kimliğini saklayan padişah, Tıkandı Baba'yı yanına çağırır, kendisine niçin bu adı verdiklerini sorar. Baba :

— Önemli bir şey değil. Mademki merak ettiniz, o halde anlatayım, diye söze başlar. Bir gece düşümde ihtiyar bir adamla görüştüm. Etrafı dolaşmaya başladık. İçinde bulunduğumuz sokakta birçok çeşme vardı. Kimisinin suyu gür akıyor, kimisinininki az akıyor, kimisi de arasıra damlıyordu. Beni dolaştırın ihtiyara :

— Bu çeşmeler neden böyle? dedim. O da bana şu cevabı verdi :

— Dünyada yaşayan insanların rızıkları gördüğün çeşmelerden akıyor. Gür akan çeşmeler zenginlerin, biraz daha az akanlar orta hallilerin, arada sırada damlayanlar da yoksulların nasiplerini gösterir. İşte şu damlayan çeşme senindir, dedi. Birden sinirlendim. Çeşmenin deliğini tıkladım. Sabahleyin kahveye gelenler, anlattıklarımı dinleyince bana "Tıkandı Baba" adını ver-

diler. O günden sonra Tıkandı Baba olarak anılırım.

Sultan Mahmut içlenir :

— Baba, üzülme, der. Biz derviş kişileriz. Her yerde tanıdıklarımız bulunur. Birlirsin, Ramazan ayında padişah, camilere iftarlık denen baklava yollar. Her akşam camilere dağıtılan padişah iftarlığından sana da ihsan ettiririz. Böylece bir ay Ramazanda karnını doyurursun, deyip ayrılır.

Sultan Mahmut saraya döner. Vezirini huzura kabul eder. Kahveci babaya nasıl yardım etmesi gerektiğini danışır. Vezir, biçare adamın yapılacak yardımdan faydalanamayacağını söyler. Padişah öfkelenmiştir. Ama gönül kırmadan konuşur :
— Yanılıyorsun vezirim der. İhtiyara yardım etmeliyiz. Hemen aşçıbaşı çağırılır. Padişah O'na :

— Bak, Ramazana az bir zaman kaldı. Ramazanın birinci akşamı bir tepsi baklava yap, bana getir, diye emir verir. Aşçıbaşı, söylenen şeyi unutmaz. Baklava tepsiyi padişaha sunulur. Padişah ta ilk günden itibaren, Tıkandı Baba için hazırlanan baklavaların içine birer tane altın koyar. Tıkandı Baba'ya verilmek üzere Üsküdar Camisine yollar. Tıkandı Baba, padişah tarafından kendisine yollanan baklava tepsiyle evine giderken, geçtiği yol üzerinde bulunan tatlıcı ile karşılaşır. Adam

*Bir gözü sürmeli tüle dolandır
Geşt ü gúzar eder köylere karşı*

*Diş dököldü sakallandı yüzümüüz
Kuzu büryanını kesmez azımız
Güzellere geçmez oldu sözüümüüz
Kahri naz ederiz beylere karşı*

*Bir zaman bey idik aşretli illi
Evvel köylü idik şimdi Kangal'lı
Kahrını kim çeker behey zavallı
Tavşan küsse neyler dağlara karşı*

*Emsalî lafların koy gelsin geçsin
Sözün tesir etmez meğer muhtaçsın
Kitlenen kapıyı kapatan açsın
Boşa boyun eğme ağ (a) lara karşı*

(1) Cumar : Gıpta eder.

*Tavus kuşu gibi özünü kurma
Tüyü yolunacak kuş var ucunda*

*Emsalî'ye bir söz diyemezsin ha
İslamın şartını sayamazsın ha
Dişlerin tutup da yiyemezsin ha
Zehre macun olmuş aş var ucunda*

5

*Elli birde erken oldu gaziler
Düzeltiltik sakalı çağlara karşı
Ölenlerin gözü çörmesin diye
Çalımı süsledek sağlara karşı
Gözlerim seğriyor kaşları yaya
Beraber yatann başında pâyê
Her kapıdan çıkar bir türlü maya
Gönül çumar (1) oldu evlere karşı
Denize düşenler dala dolandır
Bülbül olan gonca güle dolandır*

şaşkın:

— Tıkandı, nedir bu tepsi? der.

— Ne olacak, padişah iftarlığı. Eve götürüyorum. Tatlıcı, bir şeyler sezer.

İhtiyar kahveciyi dükkânına alır. Der ki:

— Tıkandı Baba, sen yoksul bir adam-sın. Tatlı seni aç karnına bayılır. Şimdi beni iyi dinle:

— Sana bir meci diye vereceğim. Her gün baklavaları bana sat. Aldığın parayla et, sebze, meyva gibi yiyecekler alırsın. Ben de baklavaları kârına satar, sayende geçimimi sağlarım.

Tıkandı, tatlıcıyla anlaşır. Bir ay boyunca padişahın baklavaların içinde yoladığı altınlar tatlıcıya gidiyor, Tıkandı bunu anlamıyordu. Bayram gelir. Sultan Mahmut, yine veziriyle gezmeye çıkar. Altınlarla zengin olduğunu umduğu Tıkandı'nın durumunu yakından görmek için kahvesine uğrar. Birde ne görsün! Eski hamam, eski tas! Değişen bir şey yok. Tıkandıya:

— Biz seni böyle mi görecektik? Ramazanda aldığın baklavaları yemedin mi? diye sorunca:

— Derviş babalar, bu konuda sizlerden çok memnunum. Baklavalar aralıksız geldi. Onları bizim mahalledeki tatlıcıya sattım. Elime geçen para ile tatlımı tuzlumu birlikte yedim. Sözüünüzü tuttumuz. Sağ olun.

Padişah üzüntülüdür. Çünkü altınlar Tıkandı'nın cebine girmemiş, tatlıcıya gitmiştir. Saraya döndükten sonra Tıkandı Baba'yı çağırır:

— Sen beni tanıyor musun?

— Hayır, şevketlüm, tanıyamadım.

— Üsküdar'daki kahvene gelen iki kişiden biri benim, der. Tıkandı'ya kahve ve sigara ikram edilir. Bu arada, huzura çıkan haznedara padişah şunları söyler:

— Tıkandı Baba ile birlikte hazineye git. Hazinenin küreğini bu adama ver. Bir kürek altın alsın.

Bu haber sarayda heyecan yaratır. Bütün saray halkı hazinenin önünde toplanır. Her kafadan bir ses çıkmaktadır. Tıkandı, kendinden geçercesine küreği altına daldırır. Ama ne fayda! Yanlışlıkla küreğin ters yüzünü kullandığından, ancak bir altın vardır. Tıkandı, nasibine küskün, bir altınla saraydan ayrılır.

Padişah, Tıkandı'nın gönlünü almak niyetiyle soruyor:

— Bir kürek altını ne yaptın?

— Kendimi kaybetmişim. Heyecanla küreği tersinden daldırınca kismetime bir altın çıktı. Artık ne yapılırsa yapılınsın, benim musluğum akmayacak. Ben hep Tıkandı Baba olarak kalacağım, diyor.

Bunun üzerine, padişah emriyle saray kuyumcusuna iki okka ağırlığında altından bir top yaptırılır. Saltanat arabası ile padişah ve yakınları, Mahmut Paşa Yokuşundaki kemerin yanına gelirler. Kemerin üç metre uzağında durulur. Sultan Mahmut, altın topu Tıkandı Baba'ya uzatırken:

— Tıkandı, bu topu atacaksın. Attığın yerden topun durduğu yere kadar han, hamam ne varsa hepsi senin olacak, der.

Tıkandı Baba, halkın çığlıkları arasında topu fırlatır. Top kemere çarparak geri döner, Tıkandı'nın başına rastlar. Tıkandı Baba ölmüştür. Tıkandı'nın yanına gelen Sultan Mahmut. O'nun çenesini okşayarak:

— Vermeyince Mabut, neylesin Mahmut? diye üzüntüsünü dile getirir.

(Derlenen yer: "Bursa'nın Karacabey ilçesi-ne bağlı olan Ekmekçi Köyü. Anlatan: Mustafa Filiz. Derleyen: Hayri Özel — Ekmekçi Köyü Okul Müdürü).

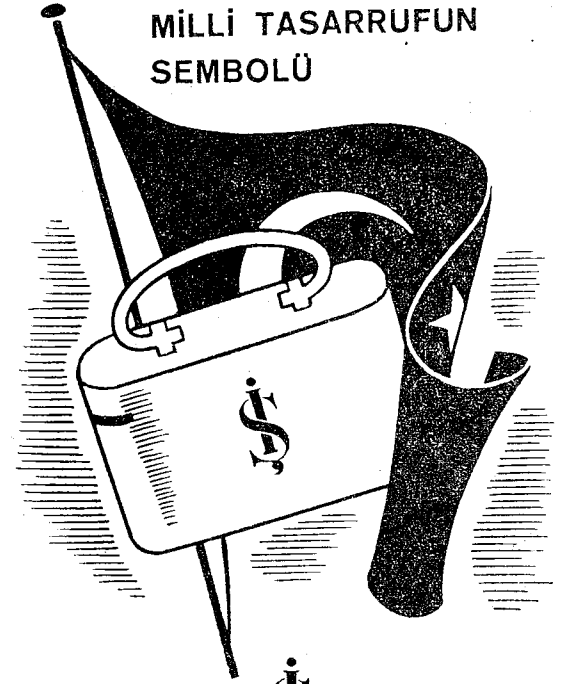
C-VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

Oralet

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET,
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

(Radar R. — 87)

MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOİLÜ

TÜRKİYE BANKASI
paranızın... istikbalinizin emniyeti

(Folklor : 88)

GRİPİN, nezle başlangıcında birçok fenahklan önlemek bakımından faydalıdır. GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

GRİPİN

(Yeni Ajans : — 89)

(Folklor : 94)

Yıllık abonesi : 25,
altı aylık abonesi : 15
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 4, f 1.5, DM 12

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı:
Halk Matbaası
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

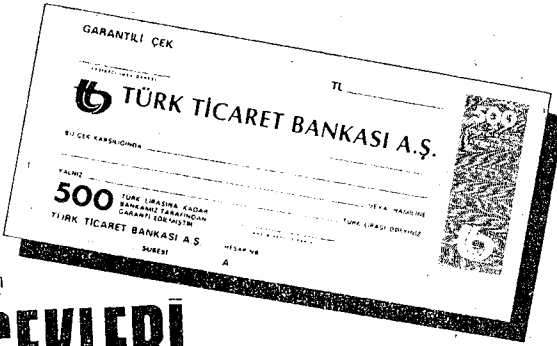
Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul , Tel: 22 49 74

TÜRK FOLKLOR/HALKBİLGİSİ DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

yalnız
degilsiniz

TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ ÇEKLERİ
DAİMA YANINIZDADIR
SUBELERİMİZ SİZİ BEKLİYOR

**TÜRK
TİCARET
BANKASI**

1868 - 1972

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

**EMNİYET
SANDIĞI**

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
ZENGİN İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

(Basın : 60767 — 91)

(Folklor : 90)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

(Folklor : 92)

milyon üstüne milyon

milyon üstüne milyon

(Basın : A. 21494 — 60721 — 93)

Halk Sağlığı Hizmetinde Lokman Müstahzarları

Gastro Gouttes Mide damlası
Gastroguanil İshal kesici
tablet
Metogastirin Mide tozu
Derivit Yara ve yanık mer-
hemi.
Deriseptol Yara ve göbek
tozu
Dover Tablet Öksürük ve
bronşite
Metekodin Öksürük hapı
Metekodin Öksürük şurubu
Algo - Liniment Ağrı frik-
siyonu
Algo - Wax Ağrı merhemi
Algo - Wax Vazo Grip ve
ağrılarda
Algo - Wax Nazal Nezle
merhemi
Ma - lu - ta Basur merhemi

Ekza - 9 Ekzema merhemi
Algo - Tablet Ağrı hapı
Lokman - Tablet Ağrı hapı
Algopirin Analjezik tablet
Algo - Tablet 4 tabletlük
Moruvit - Vitamine Kuvvet
şurubu
Kina - Kola İştah şurubu
Anamur Burun ve göz dam-
lası
Meprol Tablet Sinir hapı
Sollargen Granüle Ekzema -
kasıntı
Sel de Gastrin Granüle Mi-
de tozu

Cuti - Cura Cilt losyonu
Pedi - Cura Ayak banyosu
Pilo - Cura Saç ilacı
Lokman Kaşe 100 lük ağrı
kesici
Panason (20 Gr. paket)
Sağlık çayı
Panason (50 Gr. alüminyum
kutulu)
Lokman Çayı Afiyet çayı
Dr. Krom Diş patı
Gıda El losyonu
Derma Traş losyonu
Balvit Enerji ve kuvvet
macunu
Passibepine Sinir şurubu
İhtiyol Pomad
Çinko Pomad
Borik Pomad
Vazelin Saf

Lokman İlaçları Sağlık Hizmetinde, Onlara İnan ve Güven

(Folklor : 94)